

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

ŽIVO VIRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XI • CIJENA: 2 €

MANJE BAZILIKE
od 1. do 31. listopada

LITURGIJSKO - PASTORALNI LIST

Živo vrelo

Bazilika sv. Antuna Padovanskog
na sv. Duhu u Zagrebu

God. XL. (2023.)

Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Mario Kopjar

Uredničko vijeće:
Mario Kopjar, Zvonko Pažin,
Ivica Raguž, Milan Dančuo,
Ivan Bingula

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Zdenko Križić

Uredništvo:
Mario Kopjar, Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Siniša Kolar, HILP

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Grafika Markulin, Lukavec

ISSN 1331-2170 – UDK 282

UREDNIKOVA RIJEČ

Potreba za bazilikom 1

NAŠA TEMA: MANJE BAZILIKE

Zlatko Vlahek: Povijesni pregled i aktualnost
titule manje bazilike 2

Mario Kopjar: Bazilika kao uzor u razvoju sakralne arhitekture 8

Milan Dančuo: *Basilica minor* – središte djelatnoga
liturgijskog i pastoralnog života 14

OTAJSTVO I ZBILJA

Biblijsko-teološka razmišljanja:
D. Patafta, D. Runje, J. Bošnjaković, A. Vučković, M. Horvat

Dvadeset i šesta nedjelja kroz godinu 20

Dvadeset i sedma nedjelja kroz godinu 24

Dvadeset i osma nedjelja kroz godinu 28

Dvadeset i deveta nedjelja kroz godinu 32

Trideseta nedjelja kroz godinu 36

U DUHU I ISTINI

Služba časova 40

Potreba za bazilikom

Stoljećima ispisani tragovi žive vjere u našem narodu nisu samo oni koje prepoznajemo pod slovima tinte, oštrih dljeteta koje su u kamenu ili drvu ostavili isklesane tolike molitve i zahvale nježnih srdaca, u slikama i skulpturama predivnih umjetničkih ostvarenja te svakom vidljivom i opipljivom doticaju s materijom koja u sebi ponosno skriva Božji pogled, nego i suzama natopljeni i utrti koraci pobožnih duša u tvrdim podovima crkava, udubinama žuljevitih i izmorenih dlanova i koljena u klecalima i klupicama u ispovjedaonicama, u molitvama i prošnjama, čiji se topli dašak srca stopio sa zidovima, a glas vinuo u nebesa, do Njega kojemu je samo naša vjera znana.

Tako živa Crkva, potpisujući se u svom vremenu i prostoru, gradi crkvu koja nije samo onaj konstruktivni dio zanimljiv pod objektivima današnjih interesa i apetita za sakralnu arhitekturu i umjetnost, nego proživljena vjera svakog pojedinca koji sakralnost prostora živi u svom biću, srcem, umom i dušom. Iako su glavni nosači koji drže čitavu crkvu možda masivni kontrafori, prenapregnuti betoni ili čelične konstrukcije, najjači nosači su vjernici bez kojih bi popustilo čitavo zdanje. Vjernici ljube Boga i Božje. Građevina je materijalna i treba ju čuvati, a onaj koji ljubi taj i čuva, i živi za to.

Nekada je vjera rasla s porastom mučenika do te mjere da su skućeni prostori skriveni od progonitelja, koji nisu mogli primiti veći broj vjernika, prerasli u velike prostrane bazilike u koje su se slobodno okupljali na bogoslužja. Za njihovu izgradnju koristili su se poganski konstruktivni elementi, koji su postali novi duh i tijelo.

Crkve su bile ispunjene vjericima, a danas ostaju prazne, bez vjernika koji će s klecala upućivati svoj glas Bogu. Preveliki liturgijski prostor bez vjernika trag je koji se duboko urezuje u građevinu, ali i na ljude koji besciljno lutaju praznim prostorom. Današnjem čovjeku treba pomoći. Potrebne su bazilike koje će ljudima dati više od svoje prostorne ljepote, u kojima će se ljudi poučavati u vjeri, hraniti Euharistijom i rasti sakramentalnim životom. Jedina i nemjerljiva ljepota koja će nas zadržati u svome prostoru je sam Bog, koga je moguće vidjeti jedino očima vjere i čistoga srca.

To je život s Bogom, život u kojem se bližnjega ljubi kao sebe samoga i na taj način ispisuju tragovi žive vjere u prostoru i vremenu u kojem živimo.

Urednik

Povijesni pregled i aktualnost titule manje bazilike

ZLATKO VLAHEK

Bazilika Gospe Voćinske

Zadnjih godina, nekoliko je crkava u Hrvatskoj koje su zadobile naslov *basilica minor*. Prošle godine taj naslov dobile su crkva svetišta Gospe Voćinske u Voćinu o proslavi 25. obljetnice uspostave Požeške biskupije i crkva sv. Antuna Padovanskog na Svetom Duhu u Zagrebu o proslavi 100. obljetnice osnutka Samostana Svetog Duha te 90 godina od osnutka Župe sv. Antuna Padovanskoga. Šira javnost upoznata je s tim događajima, te se nerijetko postavljalo pitanje koja je svrha dobivanja tih naslova i koji su uvjeti da jedna crkva zadobije naslov manje bazilike. Pokušat ćemo u kratkom izlaganju odgovoriti na ova pitanja.

Etimologija riječi »basilica«

Počasni naziv crkve koju se proglašava titulom »*basilica minor*«, iziskuje produblјivanje pojma riječi »basilica«, što nas uvodi u antičko-grčko razdoblje, prostor govora prvenstveno vezan za arhitekturu građevina. Naime, riječ »basilica« vuče svoje korijene iz grčke riječi »basiliké« uz koju je redovito dolazila druga riječ: »oikía«, što je označavalo »kraljevu kuću«. Upravo grčki pojam nazivlja »basiliké oikía« bio je isključivo vezan za arhitektonsko zdanje gdje živi kralj te je imalo svoje proporcije gradnje, dekoracije i funkcionalnu ulogu u službi kraljevanja-vladanja nad određenim narodom što je uključivalo nužni estetski aspekt gradnje, budući da se moralo izdvajati/isticati od drugih građevina.

U rječnicima nalazimo različita značenja riječi »bazilika«, no svakako se podudaraju i slažu kako je riječ bazilika grčkoga podrijetla te označava kraljevski dvor ili dvoranu, dok na latinskom jeziku riječ »basilica« predstavlja javnu zgradu pravokutnog oblika s velikom središnjom dvoranom, a u kasnom latinskom jeziku kršćanske literature riječ bazilika označavala je isključivo zgradu za bogoslužje.

Povijesni pregled izraza »basilica minor«

Od kraja trećeg stoljeća, kada su se počele graditi crkve za bogoslužje, osobito nakon Milanskog edikta 313. godine, pojam »bazilika« poprimio je novo značenje za građevinu sakralne uporabe, bez obzira na njezin arhitektonski stil ili veličinu.

Obilježja starokršćanske bazilike

Od 4. stoljeća, kada kršćanstvo dobiva slobodu ispovijedanja vjere, gradnja sakralnog prostora za bogoslužje (koje se do tada slavilo u *domus ecclesiae*) utemeljena je na postavkama gradnje rimskih bazilika. Struktura arhitekture ranokršćanskih bazilika uglavnom je sadržavala tri broda (lađe) koji su bili odijeljeni stupovima, dok je u prostorima iznad pobočnih brodova bilo predviđeno mjesto bogoslužja za žene (*matronæ*). Važno je naglasiti da ranokršćanske bazilike uglavnom imaju tlocrt latinskog križa, simbola vazmene žrtve Isusa Krista, središnjeg događaja kojeg liturgija slavi, dodajući poprečni brod (lađu) pod nazivom transept (*transseptum*), koji presjeca apsidu u brodove (lađe) bazilike. Središnji unutarnji prostor bazilike sadrži apsidu koja je polukružna i svoj prostor zauzima na vrhu srednjega broda, od kojega je odijeljena trijumfalnim lukom (*arcus triumphalis*). U apsidi se nalazi oltar, a iznad oltara podiže se baldahin (*ciborium*, *tabernaculum*) te propovjedaonica (*ambon*). Vanjski dijelovi ranokršćanske bazilike su dvorište (*atrium*) i predvorje (*porticus*, *narthex*) kao prostor za katekumene.

Gian Lorenzo Bernini,
Baldahin u bazilici svetog Petra,
1623. – 1634.

Patrijarhalne bazilike

U četvrtom stoljeću četiri najznačajnije crkve u Rimu bile su nazivane patrijarhalne bazilike (*basilicæ patriarchales*). Taj su naziv zadobile jer su smatrane sjedištima četiriju patrijarha u Rimu. Bazilika svetog Ivana Lateranskog naslovno je pripadala papi, patrijarhu Zapada, te je od samog početka uživala primat nad svim ostalim crkvama (*Majka i glava svih Crkava u Rimu i u svijetu*); bazilika svetog Petra carigradskom patrijarhu; bazilika svetog Pavla izvan zidina aleksandrijskom patrijarhu i bazilika Svete Marije Velike patrijarhu Antiohije. Na Kalcedonskom saboru 451. godine, kada je sjedište Jeruzalema uzdignuto u naslov patrijarhata, papa Lav Veliki dodijelio je baziliku svetog Lovre izvan zidina u Rimu jeruzalemskom patrijarhu. U tim ranim stoljećima, spomenute bazilike imale su pridružene smještajne jedinice za spomenute patrijarhe koji su boravili u njima kada su dolazili u Rim zbog sabora ili nekog drugog posla. Povijesne prilike tokom stoljeća izmijenile su značaj naslova patrijarhalnih bazilika, primjerice kada je Carigradska Crkva prekinula zajedništvo s Rimom u Velikom raskolu 1054. g., jednako kao kad su muslimanske trupe porazile križare u Svetoj Zemlji oslabivši latinske

U drugoj polovici osamnaestog stoljeća naziv manje bazilike primjenjivan je na gotovo sve crkve grada Rima, osim na one već spomenute četiri najznačajnije bazilike. Tek je 1917. godine Zakonik kanonskog prava službeno priznao de jure crkve koje su imale iskonski običaj korištenja naslova bazilike s takvim pravom na naslov. Mi takve crkve nazivamo drevnim naslovnim bazilikama. Većina naslovnih drevnih bazilika nalazimo u samom gradu Rimu (koji ima 37 bazilika), ali također i u Hrvatskoj određene crkve koje su bile značajne u prošlosti te nose i danas titulu bazilike: Bazilika svetog Martina u Sv. Lovreću, Eufrazijeva bazilika u Poreću i dr.

patrijarhate Aleksandrije, Antiohije i Jeruzalema. Prije 1964. godine patrijarsi latinskog obreda bili su imenovani za svaki od naslovnih patrijarhata Carigrada, Aleksandrije i Antiohije, ali su uglavnom nosili samo počasni naslov. Jeruzalemski latinski patrijarhat ponovno je uspostavljen 1847. g., ali jeruzalemski patrijarh više nije imao prava na baziliku sv. Lovru izvan zidina u Rimu.

Naslovna crkva – basilica maior

Četiri najznačajnije bazilike (*basilicae maiores*) u Rimu ujedno nose naslov i patrijarhalnih bazilika. Dok je Lateranska bazilika katedrala rimskog biskupa, ostale tri glavne bazilike privržene su svojim povijesnim značajem za Svetu Stolicu. Sve četiri imaju papinski sedes i oltar, na kojemu drugi ne predvode misu te na ulazu imaju »sveta vrata«, koja se otvaraju samo u jubilarnim, svetim godinama.

Razlika u naslovnim titulama između velikih i manjih bazilika nije postojala sve do ranog osamnaestog stoljeća. Najraniji dokument koji bilježi upotrebu izraza »velika bazilika« datira iz 1727. godine. Iako su tijekom vremena doživjele različite izmjene i dogradnje, četiri veće bazilike podignute su u prvim stoljećima kršćanstva i kroz sve su vrijeme važna hodočasnička odredišta.

Jubilarne godine i svete godine

Četiri glavne bazilike u Rimu izdvojene su kao najistaknutije crkve u Latinskoj Crkvi zbog tradicije jubilarnih godina, koju je započeo papa Bonifacije VIII., proglašivši prvu jubilarnu godinu 22. veljače 1300. Odredio je da do 24. prosinca iste godine (kasnije ju je produljio do Uskrsa 1301.), građani Rima koji su posjetili bazilike svetog Petra i svetog Pavla trideset uzastopnih dana (ili petnaest dana za strane hodočasnike) mogu zadobiti potpuni oprost. Zahtjev da se posjeti i sv. Ivan Lateranski dodan je u drugoj jubilarnoj godini 1350. godine, bazilika Svete Marije Velike u trećoj jubilarnoj godini 1390. godine. Od 1390. nadalje, posjeti ovim četirima crkvama bili su ključni za sudjelovanje u jubilarnim godinama u Rimu. U jubileju 1475. usvojen je naziv »sveta godina« koji je u uporabi do danas.

Naslov manje bazilike (basilica minor)

Nakon imenovanja glavnih bazilika, sve ostale crkve poznate kao bazilike — uključujući baziliku svetog Lovre izvan zidina i dvije franjevačke patrijarhalne bazilike u Asizu — kanonski su smatrane manjim bazilikama (*basilicae minores*). Nekoliko je crkava dobilo naslov manje bazilike kao takve na temelju povijesne oznake, no većini drugih je Apostolska Stolica naknadno dodijelila naslov.

Nekim crkvama privržen je naslov manjih bazilika, ne zbog toga što su dobile dekret proglašenja određene crkve manjom bazilikom od strane Apostolske Stolice, već zbog uporabe tog naslova koji se

pripisivao određenoj crkvi zbog nekog značaja u prošlosti.

U drugoj polovici osamnaestog stoljeća naziv manje bazilike primjenjivan je na gotovo sve crkve grada Rima, osim na one već spomenute četiri najznačajnije bazilike. Tek je 1917. godine *Zakonik kanonskog prava* službeno priznao *de jure* crkve koje su imale iskonski običaj korištenja naslova bazilike s takvim pravom na naslov. Mi takve crkve nazivamo drevnim naslovnim bazilikama.

Većina naslovnih drevnih bazilika nalazimo u samom gradu Rimu (koji ima 37 bazilika), ali također i u Hrvatskoj određene crkve koje su bile značajne u prošlosti te nose i danas titulu bazilike: Bazilika svetog Martina u Sv. Lovreču, Eufrazijeva bazilika u Poreču i dr.

Bazilika sv. Nikole od Tolentina

Prva službeno proglašena manja bazilika (1783.)

Kanonski proglašene manje bazilike

Prva manja bazilika koja je službeno proglašena datira iz 1783. godine. Augustinska braća svetišta svetog Nikole od Tolentina (San Nicola da Tolentino), u Tolentinu, Macerati, u Italiji, zatražila su od Apostolske Stolice proglašenje crkve svetišta u naslov manje bazilike, i Papa Pio VI. je proglasio spomenutu crkvu papinskim dekretom *Supremus Ille* od 27. lipnja 1783. g. manjom bazilikom. Ovo je najstariji poznati dokument koji sadrži službeno proglašenje titulom manje bazilike od Svete Stolice. Godine 1804. imenovane su još dvije manje bazilike u Italiji: katedrala svetog Klementa u Velletriju i katedrala svetog Flaviana (danas sukatedrala) u Recanatiju. Praksa je potom proširena i na druge crkve. Prva crkva izvan Italije koja je od Apostolske Stolice dobila titulu manje bazilike je katedrala Notre Dame u Parizu. Papa Pio VII. bio je prisutan u katedrali na krunidbi Napoleona Bonapartea za cara Francuske; tri mjeseca kasnije, 27. veljače 1805. g., objavio je bulu kojom je katedralu uzdigao na stupanj manje bazilike.

Povijesni razvoj privilegija manjih bazilika

Dodjela titule manje bazilike u osamnaestom stoljeću nije odmah implicirala postojanje privilegija povezanih s naslovnim imenovanjem crkava u manje bazilike. Povlastice povezane s naslovom manje bazilike formulirane su tek 1836. Od tada će se povlastice polagano razvijati.

Od samih početaka razvoja privilegija vezanih za naslov manjih bazilika, nailazimo na činjenicu da su kanonici manjih bazilika u

Rimu u procesijama imali prednost pred kanonicima drugih crkava, te su uživali pravo na posebna obilježja u liturgijskim slavljinama. Što se tiče same unutrašnjosti crkve s naslovom manje bazilike, vanjski prepoznatljiv znak bio je uporaba papinog baldahina i posebni zvona u bojama i simbolima Svete Stolice. Spomenuta obilježja ostala su u uporabi do današnjih dana.

Nakon Drugoga vatikanskog koncila

Nakon Drugoga vatikanskog koncila, liturgijska reforma nije ukinula višestoljetnu tradiciju davanjem počasti određenoj crkvi naslovom manje bazilike. Prvi dokument koji progovara o dodjeljivanju titule manje bazilike je *Dominus Dei* kojeg je objavila Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenta 6. lipnja 1968. g. U spomenutom dekretu, naglašava se kako su pape, vrhovni poglavari Crkve bili privrženi onim crkvama koje su se isticale po ljepoti i dostojanstvu, te su ih počastili naslovom manjih bazilika. Nakon liturgijske reforme Kongregacija je odlučila sačuvati tradiciju dodjeljivanja titule manjih bazilika, s oboga-

Dekret proglašenja bazilike sv. Antuna Padovanskog u Zagrebu

ćenim značenjem vezanu za Katedru sv. Petra, ali također uz posebne liturgijske i pastoralne djelatnosti. Pod uvjetima, dekret ističe kako sam prostor crkve treba biti prostran i umjetnički obogaćen u skladu s liturgijskom reformom Drugoga vatikanskog koncila; crkve trebaju biti posvećene; na prostoru (nad)biskupije dotična crkva treba uživati određeni ugled, bilo zbog toga što posjeduje relikviju nekog značajnog sveca, bilo zbog samog povijesnog značaja crkve; zatim zbog redovničkog ili pastoralnog života kojim djeluje u nad(biskupiji) – središte koje gaji osobito dostojanstvo liturgije i slavljenja sakramenata, gdje se njeguje liturgijska glazba, gdje postoji dovoljan broj svećenika i ispovjednika na raspolaganju za bogoslužje, te su euharistijska slavlja obogaćena propovijedanjem. Iz obaveza proizlazi da se promiče liturgijski odgoj vjernika, predavanja i tečajevi, predstavljaju dokumenti Svete Stolice, te da se s osobitom svečanosti obilježe blagdani koji povezuju jednu manju baziliku s bazilikom sv. Petra apostola: blagdan Katedre sv. Petra (22. veljače); blagdan sv. Apostola Petra i Pavla (29. lipnja); obljetnica izbora pape. U privilegijima

koje zadobiva crkva naslovom manje bazilike, vežu se dani potpunih oprosta: na blagdan sv. Apostola Petra i Pavla (29. lipnja); o naslovnoj svetkovini crkve – manje bazilike; o blagdanu sv. Marije Anđeoske (2. kolovoza); te jedan dan po volji odabran u godini. Dekret nadalje ističe mogućnost uporabe pontifikalnih znakova koje bazilika nosi: grb s apostolskim ključevima, koji može biti postavljen na zastavama, namještaju i pečatu bazilike.

Drugi dekret kojeg je Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenta objavila je *Domus Ecclesiae*, Norme za dodjelu naslova manje bazilike, 9. studenog 1989. u kojem se nadopunjuje prethodni dekret ističući već spomenute uvjete iz prijašnjeg dekreta: kako u (nad)biskupijama postoje neke crkve, nakon katedrala i svetišta, koje imaju posebnu važnost za liturgijski i pastoralni život. Takve crkve, rimski prvosvećenik – papa, može uzvisiti naslovom manje bazilike, označavajući na taj način njihovu posebnu vezu s Rimskom Crkvom i papom.

Zaključak

Polazeći od konteksta i razdoblja antičkog grčkog i rimskog shvaćanja riječi *basilica*, jasno je da se odnosi na arhitektonski stil, proporcije gradnje, otmjenost dekoracije kako vanjske, tako i unutarnje što je jasno odražavalo samu funkcionalnost zdanja koje je bilo izdvojeno od uobičajenog. Davanjem slobode ispovijedanja kršćanske vjere, počinju se graditi crkve, koje uzimajući u obzir norme o sakralnoj gradnji i nazočnosti Gospodinovoj, postaju prostor izdvojen od svakodnevnog. Tako nastaju bazilike, kojima će se dodjeljivati počasni naslov kako patrijarhalnih, tako i velikih bazilika grada Rima. Dodjeljivanje naslovnih titula manjih bazilika izvan Rima, poprimat će drugačiji značaj te nakon Drugoga vatikanskog koncila zadobiti novi naglasak i značenja, koji se premješta s arhitektonskog na pastoralni i djelatni život manje bazilike. Zadnji dokumenti Kongregacije o bogoslužju i disciplini sakramenta naglašavaju kako za dobivanje naslova manje bazilike, određena se crkva mora isticati među svim drugim crkvama (nad)biskupije, što nije samo kriterij dimenzija i povijesnog značaja, nego izrazito uzornog slavljenja liturgijskih slavlja, imajući usklađen liturgijski prostor s normama liturgijske reforme Drugoga vatikanskog koncila. Osim drugih komponenti, već istaknutih u tekstu, naslov manje bazilike nosi obveze prema liturgijskoj formaciji vjernika, dostojanstvenom i uzornom slavljenju liturgije, predstavljanju novih, naročito liturgijskih, dokumenata i enciklika. U dodjeljivanje naslova manje bazilike, uključen je određeni broj oprosnih dana u kojima vjernici mogu zadobiti potpuni oprost. ■

Zadnji dokumenti Kongregacije o bogoslužju i disciplini sakramenta naglašavaju kako za dobivanje naslova manje bazilike, određena se crkva mora isticati među svim drugim crkvama (nad)biskupije, što nije samo kriterij dimenzija i povijesnog značaja, nego izrazito uzornog slavljenja liturgijskih slavlja, imajući usklađen liturgijski prostor s normama liturgijske reforme Drugoga vatikanskog koncila.

Bazilika kao uzor u razvoju sakralne arhitekture

MARIO KOPJAR

Crkva je u raznim povijesnim razdobljima na različite načine nastanjivala vlastite prostore, očitujući tako zajedništvo u slavljinama Gospodina, koji u Duhu sjedinjuje svoj narod s Bogom Ocem. Nakon teškog razdoblja mučeništva i progonstva kršćanâ, Konstantinova odluka prihvaćanja kršćanstva kao državne religije Rimskog Carstva, imala je dubok utjecaj na buduću gradnju crkava, te je profilirala nove sadržaje kršćanske umjetnosti i arhitekture. Do tada, kršćanima je bilo zabranjeno javno bogoslužje te se ono tajno slavilo u kućama imućnijih obitelji. Kasnije, s dahom mira i porastom vjernika, privatne kuće više nisu mogle primiti velik broj koji se okupljao na slavlja te su, kako svjedoči poganin Porfirije 268. g., počeli graditi vrlo velike dvorane u koje bi se okupljali na molitvu. Najbliži model za crkve tog vremena bila je poganska bazilika koja je spajala prostranu unutrašnjost, koju su zahtijevali kršćanski obredi, i asocijacija na carstvo koje je izražavalo povlašteni položaj kršćanstva kao nove državne religije.

Crkva je morala biti nešto više od dvorane za sastanke jer osim što se u njoj okuplja zajednica vjernika, ona je svega Božji dom.

Da bi se stvorio upečatljiv arhitektonski okvir za novu službenu vjeru, sam Konstantin je posvetio tom zadatku sve mogućnosti koje mu je dopuštao njegov položaj pa je u nekoliko godina pod carskim pokroviteljstvom niknuo nevjerojatan broj velikih crkava, ne samo u Rimu nego i u Carigradu,

Svetoj zemlji i drugim važnim mjestima, a danas ih zovemo ranokršćanske bazilike. Njihov je model poslužio kao temeljni uzor u razvoju sakralne arhitekture u zapadnoj Europi. Zanimljivo je da se nije nastavilo s dotadašnjom tipologijom gradnje hrama, nego je novi arhitektonski tip gradnje bazilike preuzet iz temelja profane arhitekture. Njezin izvorni naziv potječe iz kraljeve

Poprečni presjek bazilike

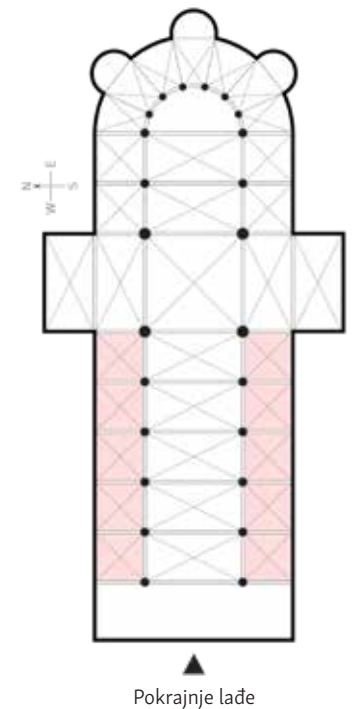
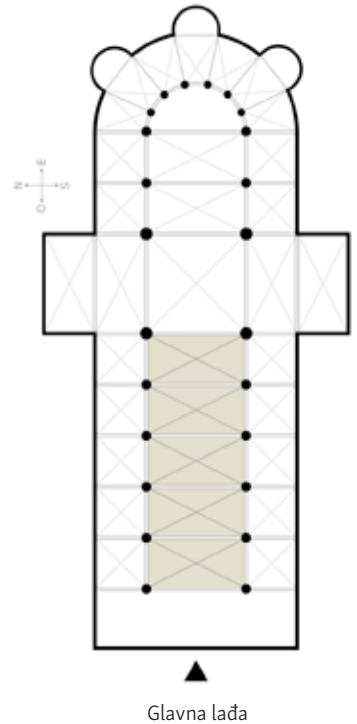
dvorane Βασιλεύς (*basileus*) – kralj, čija je arhitektonska tipologija u antičko doba služila kao paviljon za trgovinu ili za sudske sjednice te kao dvorana za primanja bogatih patricija.

Na taj je način prijelaz iz kuća u kojima se okupljalo na bogoslužje u bazilike bio jednak prijelazu iz οἶκος – οἶκος (život u obitelji) u πόλις – πόλις (javni društveni život) što znači otvaranje kršćanskih slavlja javnom bogoslužju (*cultus publicus*). Od prvih primjera sazivanja zajednice koja je slavila liturgiju u kućama, u godinama koje su uslijedile razvio se novi »sustav« bogoslužja s jasnim naglaskom na suprotnost carskom kultu, jer je jedini Car naš Gospodin i Bog, Isus Krist, koji dolazi u našu sredinu. Ovdje je riječ o gradnji crkava koje više nisu slijedile uzor antičkih hramova, nego su krenule drugim putem, gradnjom bazilike, koja je hram zajednice Isusovih vjernika okupljenih na slavlju liturgije. Bazilika u sebi sadrži karakteristike već poznatih starih elemenata zgrada takvog tipa, tj. dugu glavnu lađu s bočnim lađama s obje strane, osvjetljena je prozorima koji se nalaze na bočnim zidovima. Nasuprot pročelja (ulaza) nalazi se apsida (polukružni završetak prostora), a svod je nadstvođen drvenim krovom. Svojom kompozicijom upućuje na »prikaz« antičkoga grada koji na svoj način predstavlja kozmos. Tako pročelje predstavlja glavna gradska vrata, lađa sa stupovima i lukovima predstavlja ulice s nadstvođenim galerijama, slavoluk odgovara antičkom slavoluku, odnosno počasnom luku, svetište odgovara glavnoj zgradi grada, prijestolnoj dvorani. Kao kasniji arhitektonski element bazilike, pojavljuje se kupola ispod koje se nalaze transept i bočne lađe. S ovim elementima bazilika dobiva efektanu i dinamičnu dvoranu u unutrašnjosti objekta. (Franz von Kutschera, *Ästhetik*, Berlin, 1998.).

Pravila građenja bazilikâ

Po suvremenom načinu gradnje crkava nerijetko prepoznajemo propuste o kojima ovisi liturgijsko-arhitektonska poveznica, funkcionalnost, ukratko sakralnost prostora, prisutnost Boga u prostoru u vremenu. Na pitanje zašto se sve to tako događa, odgovor se daje sam od sebe, iz lijepih primjera koji nas vraćaju u vrijeme koje danas pripada, nažalost, nedovoljno neizučenoj prošlosti. Na sreću, ta ista povijest prisutna je među nama i uvijek imamo priliku učiti od nje.

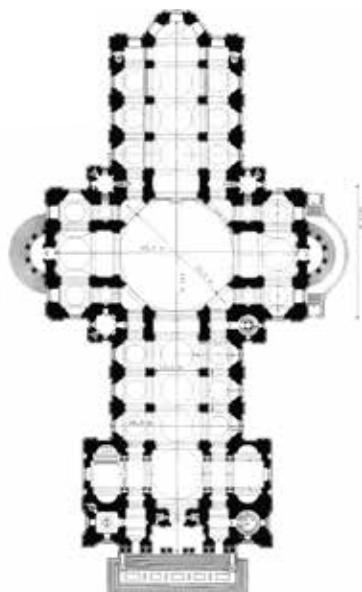
Arhitektura bazilikâ u svojem izričaju prostora, uči nas gledanju i slušanju pravila koja su ispis bogatstva simbolike i prirode čovjekova okruženja. Usmjeravanje bazilikâ prema istoku, odnosno izlasku sunca (za ekvinočij), kršćani su povezivali sa spasenjem, Isusom Kristom, koji je u simbolici prikazan kao sunce (Sunce pravde), a sam smjer prema istoku simbolizirao je križ (simbol pobjede). Bazilike su se projektirale s apsidom okrenutom prema istoku, smjeru izlaska sunca, a glavni je ulaz bio postavljen na

Grčki križ

Latinski križ

Grčki i latinski križ u tlorisu crkava

zapadnu stranu, tako da su vjernici pri ulasku u zgradu hodali prema istoku što simbolizira Kristov uzlazak na križ. S pojavom kupola nad središnjim dijelom prostora, željelo se predstaviti nebeski svod, dok je oltar simbolizirao vrh Kristova križa. Arhitekt je iskoristio svoje znanje o položajnoj astronomiji kako bi kroz opažanja, izračune i geometrijske konstrukcije odredio najprikladniji smjer orijentacije simboličkih specifikacija koje se željelo naglasiti u prostoru, povezano s liturgijskim žarištima. Astronomija je bila samo jednostavno sredstvo izražavanja liturgijske i simboličke funkcije crkve. Zapravo, kaže se da je Kristov križ bio podignut na brdu Kalvariji tako da je bio okrenut prema zapadu, stoga su u crkvi vjernici u klanjanju morali biti okrenuti prema istoku koji je, prema drevnoj tradiciji, područje svjetla i dobra (*pars familiaris*). Temeljno obilježje u gradnji bazilika bila je dominacija uzdužne osi središnje lađe, kojoj se pridodaju niže pokrajnje lađe, tako da bazilika može imati tri, pet, čak i sedam lađa. Kraća strana nasuprot ulazu zaključena je polukružnim prostorom, apsidom. Riječ je, dakle, o prostoru koji je uzdužno raspoređen u smjeru istok – zapad.

Za razliku od uzdužno postavljenih bazilika, crkve sa središnjim šesterokutnim ili osmerokutnim tlocrtom, ili čak grčkim križem s oba kraka iste duljine, tvore ideal kruga sa središtem nadvišenim kupolom. Na taj se način u Istočnoj crkvi razvio model crkve u obliku križa s kupolom. Kvadratnom tlocrtu nadsvodjenom kupolom dodana su s četiri strane druga četiri kvadrata jednake veličine, od kojih se na istočnom nalazi oltarni prostor, izveden u ranom srednjem vijeku zidom ukrašenim slikama – ikonostasom. Na središnjem dijelu slavi se liturgija riječi i pričest. Vjernici zauzimaju svoja mjesta u ostala tri kraka križa i odatle se mogu okrenuti prema oltaru.

Tijekom stoljeća, kršćanska bazilika nije bila izuzeta od arhitektonskih obnova. Tako se transept pojavljuje od IV. stoljeća. Kasnije, od V. stoljeća, osobito u Galiji, križ transepta i glavne lađe služio je kao baza zvonika s četvrtastim poligonalnim ili okruglim tlocrtom, čija je funkcija bila da, poput glazbenog instrumenta koji se izdiže iznad crkve, poziva zajednicu na slavlje liturgije. »Mudrost glasno uzvikuje na ulici, na trgovima diže svoj glas; propovijeda po bučnim uglovima, na otvorenim gradskim vratima govori svoje riječi...« (*Izr 1,20s*). Zvona, koja na Zapadu zamjenjuju čegrtaljku, a koju su voljeli istočni redovnici, liturgiji daju dodatni osjećaj svečanosti. Još i danas zvonjava zvona – jutarnja, podnevna i večernja – Anđeosko pozdravljenje, obilježava svakodnevni ritam života. U nastavku ovog promišljanja o bazilici, nećemo se zaustavljati na tumačenju liturgijskih žarišta koja smo već spominjali u Živom vrelu (brojevi 4 i 5/2021), nego bismo istaknuli tri važna prostorna elementa bazilike, a koji su u našem vremenu sve više podložni zanemarivanju zbog nedostatka umjetničko-arhitektonskog izričaja i nepoznavanja sakralne arhitekture. Ta tri elementa su zvonik, sagrat (atrij) i narteks (porticus).

Sagrat bazilike
sv. Ambrozija u Milanu

Zvonik

Sve je rjeđi susret s ovim sastavnim elementom crkvene građevine. Možda suvremeni projektanti smatraju da je funkcija zvonika iscrpljena i da je njegova prisutnost beskorisna. Ne mislimo na isti način. Pojavljujući se već s bazilikama, zvonik nas budno prati kroz povijest arhitekture. Uz baziliku, koja izvana i u urbanom kontekstu svjedoči o ostvarenju liturgijskog djelovanja, zvonik je odigrao svoju ulogu vizualnog i akustičnog podsjetnika u čijoj sjeni prepoznamo vlastite korijene i identitete. Kao arhitektonski element, pojavljuje se povezan s crkvom koja ne ostaje zatvorena u sebe, već zvonjavom i melodijama želi prenijeti u svoju okolinu radost evanđeoske poruke njegovih zvona. Svojom položajem, kao vanjski prostor koji pripada crkvenoj građevini, u blizini crkvenog dvorišta, upućuje poziv svim ljudima, bez zabrane bilo kome te tako čini poveznicu između interijera i crkvenog prostora. U tom prostoru visoko uzdignut iznad crkve, zvonik označava vrijeme, a time i različite liturgijske sate koje kršćanska zajednica slavi i čije plodove prenosi svim ljudima koji su s njom povezani, osjećajući se na bilo koji način uključenima u povijest spasenja.

Sagrat

»Gle, kako je dobro i kako je milo kao braća zajedno živjeti« (Ps 133,1). Vjerojatno je to biblijski tekst koji najbolje izražava i

Uz baziliku, koja izvana i u urbanom kontekstu svjedoči o ostvarenju liturgijskog djelovanja, zvonik je odigrao svoju ulogu vizualnog i akustičnog podsjetnika u čijoj sjeni prepoznamo vlastite korijene i identitete.

Ono čega se danas zanimljivo prisjetiti je da nijedna od crkava, izgrađenih do 1500. godine (do tada je bila navika pridržavanja pravilima), nije građena prema slučajnim kriterijima, nego je svaka građena prema građevinskim kanonima te smjernicama iz prvih stoljeća kršćanstva. Analiza razvoja arhitekture bazilika, omogućuje nam da uočimo kako sakralni prostor uvijek ima veliku važnost kao mjesto gdje se zajednica okuplja na slavlje liturgije, a da nikada ne dosegne konačan oblik, već se u različitim razdobljima prilagođava različitim mjestima.

označava radosnu puninu bratske ljubavi koja se očituje u crkvenom dvorištu, ovom aktualnom mjestu i u vrlo bliskoj vezi s liturgijskom dvoranom. Kršćanstvo nije intelektualna filozofija udaljena od konkretnog života, niti sterilni rituali koji bi se provodili u zgradi dobro odvojenoj od stvarnog života, nego egzistencijalna praksa koja čovjeka potpuno uključuje, kako u njegovu intelektualnu, duhovnu i liturgijsku stvarnost, tako i u njegov svakodnevni odnos s ljudima, što je onda konkretan dokaz nečije vjere (usp. *Jak 2,14s*).

Kratki susreti ljudi, razmjene trenutnih događaja koji se odvijaju u ovom prostoru bazilike, zapravo su dovršenje i ostvarenje bratske agape koja se slavi u liturgiji i naviješta Riječju. Iz tog razloga sagrat je zamišljen kao mjesto dobrodošlice, kako za kršćansku zajednicu, tako i za one koji joj se žele približiti. Stoga, kako nas poučava iskustvo sagraata ranokršćanske bazilike, ovaj prostor mora biti izrazito lijepo i gostoljubivo mjesto sa živom prisutnošću prirode (nebo, zemlja, tlo, tama, razni atmosferski čimbenici, voda, dobro osmišljena i uređena hortikultura, npr. zasađeni trs i pšenica kao euharistijska materija...), kao čin stvaralačkog djelovanja Boga Oca koji stavlja čovjeka u iskreno zajedništvo sa stvorenim, mjesto namijenjeno odmoru izvan slavljeničkih trenutaka. Sagrat mora biti mjesto lako dostupno onima koji dolaze u vozilima, ali ne i kaotično zauzet kao parkiralište. Kao takvo, moralo bi služiti i za vanjska ljetna slavlja, procesije ili bilo koju drugu prigodu koja uključuje slobodno okupljanje braće koja osjećaju potrebu podijeliti nekoliko trenutaka zajedno kako bi se više međusobno upoznali i utvrdili u bratskoj ljubavi.

Sagrat je, dakle, višenamjensko mjesto, sposobno poprimiti višestruka »značenja« ovisno o povremenoj uporabi, nužan prostorni, emocionalni i psihološki filter između svakodnevne stvarnosti, s njezinim višestrukim zanimanjima i brigama, te liturgijskog okupljanja za slavlje svetih otajstava. Čini se da izostanak ovog prostora povezanog s crkvenom zgradom podcrtava i naglašava mnogo ozbiljniji gubitak gesta i radnji koje se u njemu odvijaju za mnoge kršćanske zajednice, čime se crkveni život svodi na individualistički odnos s Bogom, koji nije niti »remećen« niti »pogođen« prisutnošću braće, prisutnošću bez koje rado prolazimo, u sebičnom i lažnom »životu vjere«, daleko od smetnji i problema okolnog svijeta, čvrsto odvojeni kroz sigurnost zatvorenog i intimnog okruženja.

Danas je više nego ikada nužno i obvezno planiranje ovog prostora uz crkvenu građevinu zbog neupitnih vrijednosti i potencijala koji su u njemu sadržani, budući da kršćanska zajednica živi i zauzima fizička mjesta, koja je u određenoj mjeri uvjetuju i određuju njezine stavove, otvorenosti ili ne, odnosa ili izolacije. Razmišljanje o ovom aspektu crkvenog arhitektonskog planiranja i kompozicije, u odnosu na novu gradnju i adaptaciju povijesnih zgrada, danas se čini hitnim, kako bi se ovom prostoru dalo ono što mu pripada. Ovaj prostor ima središnju ulogu između okolnog urbaniziranog

prostora i liturgijske dvorane, kako crkva ne bi bila sterilno izolirana, te joj se čak i fizički vratila njezina zadaća majčinske i svečane dobrodošlice svakom čovjeku, kako pjevamo u psalmu 87: »Divote se govore o tebi, grade Božji! ...Gospodin će zapisati u knjigu naroda: 'Ovi su rođeni ondje'. I pjevat će igrajući kolo: 'Svi su izvori moji u tebi!'«

Sagrat je, u bliskoj i osebnjoj vezi sa zvonikom, koji se vrlo zgodno može smjestiti u nj. Tako imamo poziv koji je upućen po zvoniku, okupljanje vjernika ispred crkve i pripremu za aktivno udi-oništvu u liturgiji, u prostoru kojeg nazivamo narteks.

Narteks

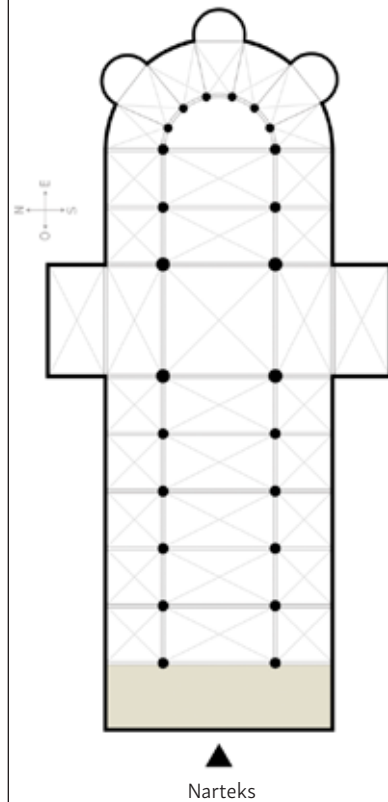
Narteks je natkriveni, ali otvoreni prostor (predvorje), prostor – prolaz iz vanjskog dijela bazilike u njezinu unutrašnjost. Već prisutan kao arhitektonski element u poganskom hramu, narteks bazilike preuzima vrlo preciznu i osebnju funkciju, tj. uvođenje i na određeni način pripremu za liturgijsko slavlje u sakralnom prostoru. To je dakle filter-prostor koji se odnosi na nešto važnije što će se ostvariti na mjestu kamo se ulazi; prostor u kojem svjetlo i sjena neprestano propuštaju jedno drugo kako vrijeme prolazi. Također označava promjenu i međupovezanost između unutarnjeg i vanjskog, između liturgijskog djelovanja i svakodnevice.

Prostor kratkog i prolaznog pred i postliturgijskog zastoja ima svoj posrednički odnos i sa sagratom i sa slavljem unutar prostora crkve. To je mjesto gdje procesija započinje i ulazi, ali i gdje se prekida na kraju. Mjesto gdje se posebno priprema liturgijski događaj koji se treba slaviti, ali i mjesto gdje se, izlazeći nakon liturgije, netom primljena milost prenosi u konkretnu svakodnevicu. To je mjesto koje je još uvijek »pokriveno« iako je već vani, mjesto koje više nije bučno, kao vani, ali još nije prožeto liturgijskim melodijama.

Umjesto zaključka

U vremenu u kojem živimo, koje je uronjeno u naglašeno zatamljivanje misli i ideala, svjesni smo da je danas čest nedostatak ovih elemenata u suvremenoj liturgijskoj građevini također uzrok ozbiljnog gubitka u liturgijskom i slavljeničkom smislu za cijelu crkvenu zajednicu.

Ono čega se danas zanimljivo prisjetiti je da nijedna od crkava, izgrađenih do 1500. godine (do tada je bila navika pridržavanja pravilima), nije građena prema slučajnim kriterijima, nego je svaka građena prema građevinskim kanonima te smjernicama iz prvih stoljeća kršćanstva. Analiza razvoja arhitekture bazilika, omogućuje nam da uočimo kako sakralni prostor uvijek ima veliku važnost kao mjesto gdje se zajednica okuplja na slavlje liturgije, a da nikada ne dosegne konačan oblik, već se u različitim razdobljima prilagođava različitim mjestima. ■

Basilica minor – središte djelatnoga liturgijskog i pastoralnog života

MILAN DANČUO

Manje bazilike nisu crkve po važnosti samo u smislu pastoralne službe, već se danas moraju isticati kao mjesta izvrsnosti u liturgiji i katezezi i kao mjesta gdje se promiče sakramentalni život, ponajprije slavlja euharistije, sakramenta pomirenja i liturgije časova.

Kršćanska tradicija na Zapadu razlikuje dvije vrste bazilika: *basilica maior* i *basilica minor*. Najvažnije »velike bazilike« (*basilica maior*) nalaze se u Rimu i nose taj naziv zbog posebne veze s papom u povijesti i danas. Manje bazilike značajne su crkve diljem svijeta koje se tako nazivaju tradicionalno zbog svoje starine, zatim povijesne, arhitektonske ili umjetničke vrijednosti ili su značajne kao važna središta bogoslužja. Naziv »manja bazilika« (*basilica minor*) dodjeljuje se danas crkvama koje imaju posebno značenje u liturgijskom i pastoralnom životu Crkve. Kod dodjeljivanja ovoga naziva vodi se računa o povijesnoj vrijednosti, o važnosti crkve u konkretnoj crkvenoj stvarnosti, o sakralnoj umjetnosti, prisutnosti svetih relikvija, o primjerenosti veličini i sl. Manje bazilike nisu crkve po važnosti samo u smislu pastoralne službe, već se danas moraju isticati kao mjesta izvrsnosti u liturgiji i katezezi i kao mjesta gdje se promiče sakramentalni život, ponajprije slavlja euharistije, sakramenta pomirenja i liturgije časova. Posljednji crkveni dokument koji objašnjava svrhu i važeće uvjete za dodjelu naslova manje bazilike kao i dužnosti ovih crkava je *Domus Ecclesiae* iz 1989. godine kojega uzimamo kao polazište za razmišljanje o bazilikama kao središtima djelatnoga liturgijskog i pastoralnog života.

Uzoran sakramentalni život bazilike

Dekret *Domus Ecclesiae* Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenata donosi nekoliko važnih naglasaka vezanih uz okvir djelovanja manjih bazilika. Ističe da među crkvama postoje neke koje imaju posebnu važnost za liturgijski i pastoralni život u pojedinoj biskupiji, a kojima papa može dodijeliti naslov manje bazilike, kroz koji se izražava posebna veza s rimskom Crkvom i papom kao vrhovnim poglavarom (usp. *DE*, br. 4.). Takva crkva treba biti središte liturgijskog i pastoralnog djelovanja u biskupiji, osobito se to odnosi na slavlje euharistije, pomirenja i na druge sakramente. Slavlja trebaju biti pripremljena i slavljena dostojno poštujući

liturgijske norme i uz djelatno udioništvo svih vjernika (usp. *DE*, br. 7.-8.). Dekret ističe i potrebu ispravne liturgijske izobrazbe vjernika osnivanjem liturgijskih skupina za animaciju, posebnim katehezama, nizom susreta, pouka i sličnim inicijativama.

Među djelatnostima velika se važnost pridaje proučavanju i širenju dokumenata papâ i Svete Stolice, osobito onih koji se tiču slavlja liturgije (usp. *DE*, br. 12.). Osmišljavanje sakramentalnoga pastorala u bazilici treba dakle uskladiti s dokumentima i normama crkvenoga učiteljstva sadržanima u dokumentima Drugog vaticanskoga koncila, zatim u odredbama liturgijskih knjiga i u *Zakoniku kanonskoga prava* kao i u *Katekizmu Katoličke Crkve*. U oblikovanju pastoralnih aktivnosti važno je stvoriti iskustvo življenoga kršćanstva, što uključuje stvaranje duhovnih i eklezijalnih preduvjeta u kojima je moguće doživjeti autentično kršćansko iskustvo. Iz toga se razloga iziskuje uzoran sakramentalni život.

Krist uprisutnjuje i nastavlja svoje djelo spasenja po liturgiji Crkve. U vremenu Crkve, Krist živi i sada djeluje u Crkvi i na nov način daje iskustvo spasenja na putu prema vječnosti. Sakramenti udjeljuju plodove Kristovih otajstava smrti i uskrsnuća kroz koje je Krist i danas uvijek prisutan u svojoj Crkvi. Naviještati Božju riječ i vršiti spomen iziskuje njegovo povijesno-spasenjsko i sakramentalno dostojanstvo, kao i dotaknuti u vjeri i životu kršćanskoga naroda dubinu njegova značenja. To je zadatak svake kršćanske zajednice kao i bazilike kao autentičnoga mjesta spomena koji posadašnjuje spasenje u dimenziji od Boga darovane i djelatne prisutnosti otajstva. Na taj način sakramentalnim životom vjernici postaju Crkva jer po riječima i sakramentalnim gestama Krist, djelujući snagom Duha Svetoga, čini vjernike dionicima njegovih otajstava te time postaju dionici spasenjskih plodova.

Bazilika treba postati takvo mjesto novoga sakramentalnog pastorala koje sakramente ne promatra odvojeno jedne od drugih ili ih promatra samo kao pojedinačna slavlja koja vjernicima podjeljuju duhovne milosti bez eklezijalne dimenzije. Pastoral Crkve treba još snažnije produbiti autentičnost kršćanskoga života, kojemu su sakramenti bitni elementi i trajna hrana milosti. Sakramenti nisu usputni događaji, slavlja koja započinju pripremom i završavaju samim slavljem, nego su događaji koji mijenjaju i pravilno usmjeruju kršćanski život. Jedino na takav način pastoral može pomoći vjernicima da razumiju važnost sakramenata u vlastitoj kršćanskoj egzistenciji. Nije dovoljno shvatiti sakramente, već ih živjeti u konkretnoj sadašnjosti crkvene zajednice. Osmišljavanje sakramentalnoga pastorala u bazilikama treba se bazirati upravo na ovim pretpostavkama.

Bazilika treba postati takvo mjesto novoga sakramentalnog pastorala koje sakramente ne promatra odvojeno jedne od drugih ili ih promatra samo kao pojedinačna slavlja koja vjernicima podjeljuju duhovne milosti bez eklezijalne dimenzije. Pastoral Crkve treba još snažnije produbiti autentičnost kršćanskoga života, kojemu su sakramenti bitni elementi i trajna hrana milosti.

Slavlje euharistije

U organizaciji pastoralnoga života u bazilici dekret *Domus Ecclesiae* predviđa dovoljan broj svećenika za liturgijska slavlja, naročito

Tijekom godine Kristovo djelo otkupljenja se obnavlja i Kristova otajstva se ponovno uprisutnjuju. Zato je jedna od temeljnih dužnosti Crkve i pastoralna u bazilici približiti važnost i značenje slavlja euharistije i njezine učinkovitosti za vjernikov život.

za slavlja euharistije. Ističe se također i potreban broj poslužitelja oltara i odgovarajuća *schola cantorum* kako bi se vjernici potaknuli na sudjelovanje u slavljinama i liturgijskom glazbom i pjevanjem (usp. *DE*, br. 10.). Liturgija u bazilici treba biti primjer svim ostalim crkvama u biskupiji pa je potrebno posvetiti odgovarajuću pozornost svemu što uzvisuje ljepotu i svetost euharistijskoga slavlja, ponajprije simboličkom govoru jer je dobro slavljenje euharistije zapravo već prva kateheza o samom slavlju. Euharistija je izvor i vrhunac svega kršćanskoga života pa se preporučuje privatne i javne pobožnosti koje su često prisutne u pastoralnom životu bazilike usmjeriti i uskladiti sa slavljem euharistije.

Euharistijsko slavlje je središte pastoralna i cjelokupnog kršćanskoga života, kako za opću Crkvu tako i za mjesnu, ali i za pojedine vjernike. Euharistija je vrhunac djela spasenja kojim Bog posvećuje svijet u Kristu i štovanja koje ljudi iskazuju klanjajući mu se po Kristu u Duhu Svetome. Tijekom godine Kristovo djelo otkupljenja se obnavlja i Kristova otajstva se ponovno uprisutnjuju. Zato je jedna od temeljnih dužnosti Crkve i pastoralna u bazilici približiti važnost i značenje slavlja euharistije i njezine učinkovitosti za vjernikov život. Vjernike treba primjereno odgajati i životvorno uvoditi u slavlje euharistije, da ovaj sakrament ne bude neko privatno slavlje i osobni susret s Kristom, već slavlje zajednice kojoj se Krist daruje. Time se može živjeti duboku liturgijsku duhovnost, a liturgija Crkve postaje na taj način povlašteni izvor kršćanske svetosti.

Da se postigne takva liturgijska duhovnost, oblikovanju euharistijskih slavlja u bazilici treba prethoditi dolična priprava u koju su uključene različite liturgijske službe. U skladu s crkvenim dokumentima potrebno je voditi računa o rasporedu službenika, ministranata, čitača i pjevača, zatim pripremiti misne tekstove te prikladnu i odobrenu liturgijsku glazbu za dostojanstveno slavlje euharistije. Slavlja trebaju biti organizirana bez improvizacije i proizvoljnosti, a naglasak na pojedine obredne elemente može pomoći vjernicima da žive djelatnije euharistijsko zajedništvo. Ovdje se mogu istaknuti trenutci šutnje, naglašeniji procesijski liturgijski čini, poticanje na redovito pomirenje i redovitu pričest, priprava i prinos euharistijskih darova od strane vjernika čime se izražava prinos vlastitoga života i rada, pouka o ispravnom držanju i raspoloženju tijela i duše i sl.

Posebno mjesto u oblikovanju slavlja treba dati navješćaju Božje riječi kroz koju sam Bog progovara i odgaja svoj narod. Navješćaj se treba pripremiti pažljivo uz sudjelovanje svećenika, svih službenika i cijele zajednice vjernika. Za pastoral bazilike je važna redovita homilija koja se preporučuje ne samo u važnijim liturgijskim vremenima nego svakoga dana. Kroz homiliju Božju se riječ treba donijeti u uski odnos sa sakramentalnim slavljem i sa životom zajednice. Prikladne su i tematske homilije koje tijekom cijele liturgijske godine, polazeći od trogodišnjeg ciklusa čitanja,

obrađuju velike teme kršćanske vjere kao što su vjerovanje, slavlja kršćanskoga otajstva, života u Kristu i kršćanske molitve. Propovjednici bi trebali kroz homiliju privlačiti Božjoj dobroti, ljepoti i istini, a suzdržati se od vlastitih mišljenja, osobnog iskustva ili različitih nevezanih tumačenja.

Sakrament pomirenja

U dekretu *Domus ecclesiae* naglašava se nadalje važnost sakramenta pomirenja u pastoralnoj skrbi za vjernike s odgovarajućim brojem ispovjednika koji bi u bazilici trebali biti dostupni vjernicima u određene sate (usp. *DE*, br. 10.). Sakrament pomirenja ima svoju vrijednost na mnogim područjima kršćanskoga života pa njegovo pastoralno osmišljavanje i u liturgijskom životu bazilike treba zauzeti važno mjesto u povezanosti sa slavljem euharistije koje usmjeruje vjernike prema dubljem obraćenju. Sakrament pomirenja donosi spasenje samo u mjeri koliko ga vjernik prihvaća i koliko je spreman izvršiti čin obraćenja i stvarnog povrata k Bogu i k Crkvi kao zajednici vjernika. Stoga je potrebno raditi na kvaliteti obraćenja, u svjetlu Božje riječi ponovno otkriti smisao grijeha i shvatiti duboke zahtjeve iskrenog obraćenja. Bazilika na vidljiviji način donosi eklezijalnu dimenziju grijeha i pokore, ali isto tako i nužnost obraćenja Gospodinu uz pomoć Crkve kao zajednice vjernika da bi grijeh bio oprošten.

Danas se općenito u životu kršćanskih zajednica zanemaruje eklezijalni karakter sakramenta pomirenja kao slavlja koje donosi pomirenje s Bogom, ali i s kršćanskom zajednicom. Upravo bi bazilike kao važna mjesta molitve i bogoslužja trebale u osmišljenom pastoralnom programu organizirati redovita zajednička pokornička slavlja. Pomirenje više pokornika s pojedinačnom ispovijedi i odrješenjem jasnije ističe zajedničarsko obilježje sakramenta. Kao temeljni model slavlja pomirenja trebao bi se predlagati vjernicima redovito, napose u vremenu došašća i korizme. Najviše ističe eklezijalnu narav pokore i potiče vjernike na intenzivnije slušanje Božje riječi, koja proglašava Božje milosrđe i poziva na obraćenje. Bogatstvo obreda ne smije biti samo formalno ili

Ludwig Passini,
Sakrament pomirenja, 1863.

Gian Lorenzo Bernini,
Katedra sv. Petra, 1666.

da se sakrament svede samo na vjernikovu pojedinačnu ispovijed grijeha izvan konteksta zajednice. Slavlje sakramenta pomirenja trebalo bi stoga organizirati u bazilikama izvan slavlja euharistije, kao zasebna slavlja u određene sate. Njegovo teološko, liturgijsko i pastoralno shvaćanje kao i mjesto i vrijeme slavljenja imaju utjecaja na kvalitetu slavljenja pomirenja.

Ispravan pristup može vjernike potaknuti na odgoj i pravilno slavljenje pokore i pomirenja. Svrha je u pojedinim vjernicima i u cijeloj kršćanskoj zajednici hraniti duh pravoga praštanja. Pouka želi uputiti na iskustvo Božje ljubavi, kršćansku svijest o pravom moralnom smislu i o osjećaju grijeha, na potrebu oprostjenja i iskustvo da se primi od Krista, po Crkvi u osobi službenika, djelotvorni navještaj oslobođenja i spasenja. Pouka o grijehu može se vršiti u ispitu savjesti kroz dobro sastavljene formule kao iskreno i ozbiljno sučeljavanje s unutarnjim Božjim zakonom po evanđeoskim mjerilima. Dobar ispit savjesti u zajedničkom slavlju je osnovni, a nekada i nenadomjestivi uvjet za valjanu i plodnosnu ispovijed. U pojedinačnoj ispovijedi nikada ne smije izostati navještaj Božje riječi bez obzira što u bazilikama pristupa češće veći broj vjernika sakramentu pomirenja. Jedino u punini slavlja ispovjednik je autentični navjestitelj Božje riječi, ali i otac, liječnik, učitelj i sudac, dok se odrješenje tada može doživjeti kao proglašenje suda Božjega milosrđa.

Ostala slavlja i ciklus liturgijske godine

Prema dekretu *Domus Ecclesiae* u bazilici se posebna važnost treba pridati promicanju djelatnog sudjelovanja vjernika i u slavlju ostalih sakramenta, slavlju liturgije časova i različitim odobrenim oblicima pučke pobožnosti, redovitom i češćem slavlju euharistijskoga klanjanja koji uvijek trebaju usmjeravati prema liturgiji kao svome izvoru i vrhuncu (usp. *DE*, br. 13.). Velika se briga treba posvetiti pripremi i provedbi slavlja u ciklusu liturgijske godine, osobito u proslavi otajstva Kristova utjelovljenja i u proslavi Kristovih otajstava smrti i uskrsnuća. Među blagdanima u tijeku liturgijske godine, koje treba slaviti s velikom pažnjom, dekret ističe nekoliko slavlja koja očituju posebnu vezu zajedništva manje bazilike s papom i rimskom Crkvom. To su blagdan Katedre svetog Petra 22. veljače, svetkovina svetih apostola Petra i Pavla 29. lipnja i obljetnica izbora rimskog prvosvećenika ili početka njegove papinske službe. U pontifikatu pape Franje 13. ožujak je datum izbora za rimskog prvosvećenika (usp. *DE*, br. 15.).

Zaključne misli

Papa Benedikt XVI. u listopadu 2007. godine u govoru kanonicima bazilike sv. Petra u Vatikanu istaknuo je da njihova služba u posljednjim desetljećima sve više nastoji ponovno otkriti njezinu pravu i izvornu funkciju koja se prije svega sastoji u službi molitve. Velike papinske bazilike u Rimu kao i crkve kojima je dodijeljen naslov manje bazilike trebaju ponajprije biti autentična mjesta molitve, klanjanja i slavljenja Gospodina. Stoga njihov liturgijski i pastoralni život treba biti primjer nasljedovanja i za druge crkve i zajednice u biskupiji, ali i šire. Autentična kršćanska liturgija ne sastoji se u samo u euharistijskom žrtvenom obredu, nego postaje egzistencijalni prinos svih vjernika Bogu. Kršćanski se kult ostvaruje u prinosu samih sebe, cijelog čovjekova života i cijele zajednice. Liturgija odgaja vjernike na molitvu jer sama Crkva u liturgiji vrši primljeni zadatak učeći moliti vjernike kao što je i Krist učio moliti svoju Crkvu. Stoga bazilike kao mjesta autentičnoga liturgijskog i pastoralnog života trebaju biti mjesta molitve i susreta sa živim Bogom koji se daruje Crkvi i cijelome svijetu na spasenje. ■

LITURGIJSKI KALENDAR

LISTOPAD

1 N DVADESET I ŠESTA NEDJELJA KROZ GODINU

2 P Sveti Anđeli Čuvari, *spomendan*; vl.:

Izl 23,20-23; Ps 91,1-6.10-11; Mt 18,1-5.10

3 U Svagdan: Zah 8,20-23; Ps 87,1-7; Lk 9,51-56

4 S Sv. Franjo Asiški, redovnik, *spomendan*; od dana:

Neh 2,1-8; Ps 137,1-6; Lk 9,57-62

5 Č Svagdan: Neh 8,1-4a.5-6.7b-12; Ps 19,8-11; Lk 10,1-12

6 P Svagdan ili: Sv. Bruno, *prezbiter*;

Bar 1,15-22; Ps 79,1-5.8-9; Lk 10,13-16

7 S Blažena Djevica Marija od Krunice, *spomendan*;

od dana: Bar 4,5-12.27-29; Ps 69,33-37; Lk 10,17-14;

ili od spomendana: Dj 1,12-14; Lk 1,46-55; Lk 1,26-38

8 N DVADESET I SEDMA NEDJELJA KROZ GODINU

9 P Svagdan ili: Sv. Dionizije, *biskup i mučenik*;

ili: Sv. Ivan Leonardi, *prezbiter*; Jon 1,1 - 2,1.11;

Otpj. pj.: Jon 2,2-5.8; Lk 10,25-37

10 U Svagdan: Jon 3,1-10; Ps 130,1-8; Lk 10,38-42

11 S Svagdan ili: sv. Ivan XXIII., *papa*; Jon 4,1-11;

Ps 86,3-6.9-10; Lk 11,1-4

12 Č Svagdan: Mal 3,13-20a; Ps 1,1-4.6; Lk 11,5-13

13 P Svagdan: Jl 1,13-15; 2,1-2; Ps 9,2-3.6.16.8-9;

Lk 11,15-26

14 S Svagdan ili: Sv. Kalist I., *papa i mučenik*;

Jl 4,12-21; Ps 97,1-2.5-6.11-12; Lk 11,27-28

15 N DVADESET I OSMNA NEDJELJA KROZ GODINU

16 P Svagdan ili: Sv. Hedviga, *redovnica*; ili: Sv. Margareta

M. Alacoque, *djevica*; Rim 1,1-7; Ps 98,1-4; Lk 11,29-32

17 U Sv. Ignacije Antiohijski, *biskup i mučenik, spomendan*;

od dana: Rim 1,16-25; Ps 19,2-5; Lk 11,37-41

18 S SV. LUKA EVANĐELIST, *blagdan*;

vl.: 2Tim 4,10-17b; Ps 145,10-13b.17-18; Lk 10,1-9

19 Č Svagdan ili: Sv. Ivan Brebefski, *Izak Jogues, i drugovi,*

mučenici; ili: Sv. Pavao od Križa, *prezbiter*;

Rim 3,21-30a; Ps 130,1-6b; Lk 11,47-54

20 P Svagdan: Rim 4,1-8; Ps 32,1-2.5.11; Lk 12,1-7

21 S Svagdan: Rim 4,13.16-18; Ps 105,6-9.42-43; Lk 12,8-12

22 N DVADESET I DEVETA NEDJELJA KROZ GODINU

23 P Svagdan ili: Sv. Ivan Kapistranski, *prezbiter*;

Rim 4,20-25; Otpj. pj.: Lk 1,69-75; Lk 12,13-21

24 U Svagdan ili: Sv. Antun Marija Claret, *biskup*;

Rim 5,12.15b.17-19.20b-21; Ps 40,7-10.17; Lk 12,35-38

25 S Svagdan ili: *Obljetnica posvete vlastite crkve*;

Rim 6,12-18; Ps 124,1-8; Lk 12,39-48

26 Č Svagdan: Rim 6,19-23; Ps 1,1-4.6; Lk 12,49-53

27 P Svagdan: Rim 7,18-25a; Ps 119,66.68.76-77.93-94;

Lk 12,54-59

28 S SV. ŠIMUN I JUDA, *apostoli, blagdan*; vl.:

Ef 2,19-22; Ps 19,2-5; Lk 6,12-19

29 N TRIDESETA NEDJELJA KROZ GODINU

30 P Svagdan; Rim 8,12-17; Ps 68,2.4.6-7ab.20-21;

Lk 13,10-17

31 U Svagdan; Rim 8,18-25; Ps 126,1-6; Lk 13,18-21

ULAZNA PJESMA

Sve što si poslao na nas,
sve što si nam učinio,
Gospodine, pravedno si
učinio. Nismo čuvali
naredbe tvoje, ali proslavi
ime svoje, Gospodine:
postupaj s nama po blagosti
svojoj, po velikoj ljubavi
svojoj! (Dn 3,31.29-30.43.42)

ZBORNA MOLITVA

Bože, ti svoju svemoć
očituješ najviše praštanjem i
milosrđem. Budi nam uvijek
milostiv da težimo za
obećanim dobrima i uđemo
u vječno zajedništvo
s tobom.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Milosrdni Bože, nek ti ovaj
naš prinos bude drag
da nam otvori izvor
svakog blagoslova.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Po ovom smo upoznali
ljubav: on je za nas položio
život svoj, pa smo i mi dužni
živote položiti za braću.
(1Iv 3,16)

POPRIČESNA MOLITVA

Bože, ovim otajstvom
naviještamo smrt Gospodnju.
Obnovi nam duh i tijelo
da spremno prihvatimo
trpljenje s Kristom
te budemo njegovi
subaštini u slavi.
Koji živi.

Prvo čitanje Ez 18,25-28

Ako se bezbožnik odvratiti od svoje bezbožnosti, živjet će i neće umrijeti.

Čitanje Knjige proroka Ezekielia

Ovo govori Gospodin:

»Vi velite: 'Put Gospodnji nije pravedan!' Čuj, dome Izraelov: Moj put da nije pravedan? Nisu li vaši putovi nepravedni? Ako li se pravednik odvratiti od svoje pravednosti i stane činiti nepravdu, pa zbog toga umre, umrijet će zbog nepravde što je počinio. A ako se bezbožnik odvratiti od svoje bezbožnosti što je bijaše činio, pa stane vršiti moje pravo i pravicu, živjet će i neće umrijeti. Jer je uvidio i odvratilo se od svojih nedjela što ih bijaše počinio, živjet će i neće umrijeti.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 25,4b-9

Otpjev: Spomeni se, Gospodine, svoje nježnosti!

Pokaži mi, Gospodine, putove svoje,
nauci me svojim stazama!
Istinom me svojom vodi i pouči me
jer ti si Bog, moj Spasitelj.

Spomeni se, Gospodine, svoje nježnosti
i ljubavi svoje do vijeka.

Spomeni me se po svojoj ljubavi –
radi dobrote svoje, Gospodine!

Gospodin je sama dobrota i pravednost:
grešnike on na put privodi.
On ponizne u pravdi vodi
i uči malene putu svome.

Drugo čitanje Fil 2,1-11

Neka u vama bude isto mišljenje kao i u Kristu Isusu.

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima

Braćo: Ima li u Kristu kakve utjehe, ima li kakva ljubazna bodrenja, ima li kakva zajedništva Duha, ima li kakva srca i samilosti, ispunite me radošću: složni budite, istu ljubav njegujte, jednodušni, jedne misli budite; nikakvo suparništvo ni umišljenost, nego – u poniznosti jedni druge smatrajte višima od sebe; ne starajte se samo svaki za svoje, nego i za ono što se tiče drugih! Neka u vama bude isto mišljenje kao i u Kristu Isusu:

On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe »opljeni« uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu. Zato Bog njega preuzvisi i darova mu ime, ime nad svakim imenom, da se na ime Isusovo prigne svako koljeno

Pieter Bruegel st.,
Propovijedanje sv. Ivana Krstitelja, 1566.

nebesnika, zemnikâ i podzemnikâ. I svaki će jezik priznati:
»Isus Krist jest Gospodin!« – na slavu Boga Oca.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije Evanđelja Iv 10,27

Ovce moje slušaju glas moj, govori Gospodin,
ja ih poznajem i one idu za mnom.

Evanđelje Mt 21,28-32

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme:

Reče Isus glavarima svećeničkim
i starješinama narodnim:

»Što vam se čini? Čovjek neki imao dva sina.

Priđe prvomu i reče:

‘Sinko, hajde danas na posao u vinograd!’

On odgovori: ‘Neću!’ No poslije se predomisli i ode.

Priđe i drugomu pa mu reče isto tako. A on odgovori:

‘Evo me, gospodaru!’ i ne ode.

Koji od te dvojice izvrši volju očevu?«

Kažu: »Onaj prvi.« Nato će im Isus:

»Zaista, kažem vam, carinici i bludnice pretekoše vas
u kraljevstvo Božje! Doista, Ivan dođe k vama putem
pravедnosti i vi mu ne povjerovaste, a carinici mu i
bludnice povjerovaše. Vi pak, makar to vidjeste, ni
kasnije se ne predomisliste da mu povjerujete.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	167.1	O Stvoritelju ljudi
ili	VII	Velik je Gospodin
Otpjevni psalam:	96	Spomeni se, Gospodine
Prinosna:	VI	Izvore vode žive
ili	167.2	O primi žrtvu svetu
Pričesna:	102	Evo dolazim, Gospodine
ili	207	Prigni se svako koljeno
	848	Veselo, braćo, kliknimo
	167.3 i 4	Moj Spase, dođi k meni
Završna:	167.5	O Bože, svijeta vrelo

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, dobri Otac nas svako-
ga dana iznova poziva na obraćenje.
Odazovimo se njegovu pozivu i spre-
mno prihvatimo njegov nauk moleći
zajedno:

1. Okupio si nas u jedno stado svete
Crkve i sve nas neizmerno voliš.
Daj da nas grijesi ne razdvajaju, već
ujedinjuju u molitvi za obraćenje,
molimo te.
  2. Tvoja je volja da svi prispijemo u kra-
ljevstvo Božje. Blagoslovi svećenike
da nas neprestano potiču na vršenje
tvojih zapovijedi, molimo te.
  3. Često se trudimo izvana djelovati
pobožno, dok u sebi gajimo bez-
božnost. Ukloni iz naših srca svako
licemjerje koje nas priječi da doživimo
iskreni susret s Kristom, molimo te.
  4. Iako često veoma različiti, pred tobom
smo isti kao tvoja djeca. Daj da među-
sobnim pomaganjem i empatijom
zajedno djelujemo za spasenje svijeta,
molimo te.
  5. Odlukom da ti služe, naši su pokojni
prihvatili tebe kao svoga Spasitelja.
Iskaži im svoju neizmjernu ljubav i
 uvedi ih u prostranstva svojih nebe-
skih vinograda, molimo te.
- Dobri Oče, često zanemarujemo tvoj
poziv da se odazovemo vršenju tvoje
svete volje, ali nas ipak ne napušta
osjećaj da je to jedini ispravan put.
Ukloni iz našega društva svako
suparništvo i neslogu da ti možemo u
poniznosti i malenosti zajedno služiti.
Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Tri zamke krive pobožnosti

Pobožan život vjernika oduvijek je uključivao ispravan način vjerovanja i djelovanja, odnosno sama riječ »pobožno« sadrži stvarnost življenja po Božjem. Ispravan način moljenja nužno je povezan sa zdravom vjerom da bi se naposljetku očitovao u konkretnim djelima ljubavi u svakodnevnom životu. Zato evanđeoski odlomak ove nedjelje započinje govorom kako se Isus obraća glavarima svećeničkim i starješinama naroda, duhovnim i svjetovnim vođama naroda. Kroz prisposobu o vinogradaru i njegova dva sina Isus želi ukazati ključnim osobama koje oblikuju život Izraela na opasnosti u koje su zapali. Oni kao vođe stvorili su pobožni formalizam kojim su zaslijepili sebe same i time mogu upropastiti cijeli narod. Isusov govor naposljetku završava vrlo teškim riječima kako su ih u Kraljevstvu Božjem pretekli carinici i bludnice, jer su ostali okorjeli u svojoj tvrdokornoj pravednosti odbacujući Ivanov navještaj i njegov poziv na novu pravednost, na obraćenje. Neobraćeni vjernik ostaje zarobljen u pobožnoj formi, ali daleko od Boga.

Prisposoba započinje vrlo jednostavno: »Čovjek neki imao dva sina.« Međutim, u nastavku pripovijesti vidi se da su ovi sinovi bili vrlo različiti, ali ono što ih povezuje jest da su djeca jednoga oca i da su braća. Čovjek iz prisposobe je, naravno, Bog, dok se u slici dva sina očituje čovječanstvo, odnosno ljudi kao djeca Božja. Govoreći da je Čovjek imao dva sina, može se reći da su sinovi imali jednog Oca, čime Isus sugerira da smo svi Božjim očinstvom povezani jedni s drugima, bez obzira na naše razlike. Jedna od zamki krive pobožnosti jest prekidati veze. Formalizirana duhovna struktura koju su stvorili Isusovi slušatelji odbacuje i isključuje sve one koji se na uklapaju u stvorenu formu. Mnoge ljude je vrlo lako odbaciti, otpisati, nastojati se distancirati od njih, ali

pred svakim čovjekom stoji Božje pitanje: »Gdje ti je brat?« (*Post* 4,9) Čovjek dijeli, prekida i odbacuje, Bog povezuje, spaja i spašava. Čovjek iz prisposobe ima dva sina, koji su različiti, ali on im je otac obojici i obojicu ih voli, zato ih naziva svojim sinovima. Često prekinute veze i blokirani odnosi stvaraju prostor isključivosti, a ne priliku za posredovanje Boga. Stvarnost u kojoj se pravednost mjeri prema vlastitoj slici umišljene pobožnosti isključuje Boga, umjesto njega dolaze ljudska mjerila, koja su isključiva i ne stvaraju odnose, nego prekidaju veze i podižu barijere. Grešnika se zatvara u njegovu grešnost bez želje da mu se posreduje oprostjenje i spasenje.

Samim time otvara se druga zamka krive pobožnosti, a to je prebrzo zaključivanje da je netko nepovratno izgubljen, dakle, otpisivanje nekoga. Mnogi pismoznanci i farizeji, religiozni vjernici Isusova vremena činili su to mnogim svojim suvremenicima. Njihovo poslanje da ljudima tumače Riječ i poučavaju ih poštivanju Zakona, oni su sebično prisvojili. Stvorili su vlastite forme ili strogo formalizirali Božje zakone, čime su svojim mjerilima, pod vidom pobožnog, mnoge grešnike odbacili kao trajno izgubljene. Prorok Ezekiel u prvom čitanju upozorava na ovakva kriva mjerila, govoreći kako je tanka granica između pobožnog i bezbožnog ako čovjekova mjera pravednosti nije usklađena s Božjom. Na tom tragu Isus, u današnjoj prisposobi, govori o grešniku koji se kaje. Otac je došao prvo sine i rekao: »Sine, izađi i radi danas u vinogradu.« On je odgovorio: »Neću«, ali se kasnije predomislio i otišao. Ovime Isus želi posvijestiti slušateljima da treba biti vrlo oprezan u prosudbama kako se nikoga ne bi označilo kao nepovratno izgubljenog, čak ni one koji se čine ili uistinu jesu zarobljeni u vrlo ozbiljnim grijesima, kao ni one izgledaju neprijateljski raspoloženi prema

Andrei Mironov, *Prispodoba o dva sina*, 2012.

Bogu. Zato Isus govori o sinu koji je doslovce grubo odbio oca, ali se kasnije pokajao i otišao u vinograd. Pavao u Poslanici Filipljanima kao »protuotrov« ovim zamkama pobožnog života stavlja poniznost, citirajući starokršćanski himan o Bogu koji se sam ponizio da bi spasio čovjeka.

U nastavku Isus govori kako je čovjek došao do drugog sina i izdao istu zapovijed. On je odgovorio: »Da, gospodine«, ali nije otišao. Ovaj drugi sin naizgled poštuje svoga oca, s poštovanjem odgovara potvrdno na njegovu zapovijed, njegovo odgovor je vrlo uljudan i kultiviran. On pokazuje stereotipnu sliku pobožnog čovjeka, izvana punog dostojanstva, poštovanja i pristojnosti. Međutim, na kraju ne odlazi u vinograd, čime pokazuje da je njegova poslušnost ocu bila samo površna, vrlo uglađena, ali bez ljubavi i dubokog poštovanja. Njegovo ponašanje je treća zamka lažne pobožnosti, koja upućuje na opasnost da se Bogu samo »služi na riječima.« Ova zamka uvodi u teško licemjerje, gdje vjernik ostaje neobraćen. Zatvoren je u formalizam, a da nikada nije susreo Boga. Ovaj drugi sin simbol je stanja čovjeka koji

je izvana pobožan, ali iznutra bezbožan. Njegov život ne ostavlja svjedočanstvo susreta s Kristom koji mijenja čovjeka, za ovakve ljude evanđelje postaje ideologija. Kristova načela ljubavi, pravde, pravednosti, opraštanja i milosrđa ovdje su samo izričajna forma, dok um i srce ostaju nepromijenjeni. Ništa nije destruktivnije za svjedočenje od samouvjerenih vjernika, koji daju vanjski izgled poslušnosti i religioznosti, ali iznutra ostaju neobraćeni.

Na tragu današnjeg Isusove prispodobe ističu se tri snažne zamke pobožnog života koje zatvaraju vjernika prema drugima i često onemogućuju posredovanje Božjeg spasenja: izgubljene i prekinute veze, prebrzo zaključivanje i služenje Bogu samo riječima. Vinograd koji je simbol Božjeg kraljevstva jest prostor svjedočenja i posredovanja Krista spasitelja i otkupitelja ljudi. Obraćeni čovjek počinje ispravno vjerovati i djelovati, dok neobraćeni zapušta vinograd, prijeći drugome pristup i naposljetku iza sebe ostavlja moralnu i duhovnu pustoš.

Daniel Patafta

Dvadeset i sedma nedjelja kroz godinu

8. listopada 2023.

ULAZNA PJESMA

Sve je, Gospodine, u tvojoj volji, nitko joj se ne može oprijeti. Ti si sve stvorio, nebo i zemlju, cijeli svemir, ti si Gospodar svega. (Est 13,9-11)

ZBORNA MOLITVA

Svemoguću vječnu Bože, bolji si nego što zaslužujemo i želimo. Budi nam milosrdan: otpusti grijeha kojih se savjest plaši, a daruj i ono što ne umijemo moliti. Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, primi žrtvu koju si ustanovio. Otkupi nas i posveti otajstvima, što ih dužnim poštovanjem slavimo. Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Dobar je Gospodin svima što se u nj uzdaju, duši koja ga traži. (Tuž 3,25)

POPRIČESNA MOLITVA

Svemoguću Bože, daj da se opojeni i nahranjeni ovim otajstvima preobrazimo u ono što smo primili. Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 5,1-7

Vinograd Gospodina nad vojskama dom je Izraelov.

Čitanje Knjige proroka Izaije

Zapjevat ću svojemu dragome pjesmu svog ljubljenog njegovu vinogradu. Moj je dragi imao vinograd na brežuljku rodnome. Okopa ga, iskrči kamenje, posadi ga lozom plemenitom. Posred njega kulu on podiže i u nj tijesak metnu. Nadaše se da će uroditi groždem, a on izrodi vinjagu. Sad, žitelji jeruzalemski i ljudi Judejci, presudite između mene i vinograda mojega. Što još mogoh učiniti za svoj vinograd pa da nisam učinio? Nadah se da će uroditi groždem, zašto vinjagu izrodi? No sad ću vam reći što ću učiniti od svog vinograda: plot ću mu soriti da ga opustoše, zidinu razvaliti da ga izgaze. U pustoš ću ga obratiti, ni obrezana ni okopana, nek u drač i trnje sav zaraste; zabranit ću oblacima da dažde nad njime. Vinograd Gospodina nad vojskama dom je Izraelov; izabrani nasad njegov ljudi Judejci. Nadao se pravdi, a eto nepravde, nadao se pravičnosti, a eto vapaja.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 80,9.12-16.19-20

Pripjev: Vinograd Gospodnji dom je Izraelov.

Ti prenese čokot iz Egipta, pogane istjera, a njega zasadi. Mladice svoje ispruži do mora i svoje ogranke do Rijeke.

Zašto si mu srušio ogradu da ga beru svi što putem prolaze, da ga pustoši vepar iz šume, da ga pasu poljske zvijeri?

Vrati se, Bože nad vojskama, pogledaj s neba i vidi, obiđi ovaj vinograd: zakrili nasad desnice svoje, sina kog za se odgoji!

Nećemo se više odmetnuti od tebe; poživi nas, a mi ćemo zazivati ime tvoje. Gospodine, Bože nad vojskama, obnovi nas, razvedri lice svoje i spasi nas!

Drugo čitanje Fil 4,6-9

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima

Braćo! Ne budite zabrinuti ni za što, nego u svemu – molitvom i prošnjom, sa zahvaljivanjem – očitujte svoje molbe Bogu. I mir Božji koji je iznad svakog razuma čuvat će srca vaša i vaše misli u Kristu Isusu. Uostalom, braćo, što je god istinito, što god časno, što god pravedno, što god čisto, što god ljubavno, što god hvalevrijedno;

Domenico Fetti,
Prispodoba o zlim vinogradarima, 1620.

je li što krepost, je li što pohvala – to nek vam je na srcu!
Što ste naučili, i primili, i čuli, i vidjeli na meni – to činite
i Bog mira bit će s vama!

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije Evandjelja usp. Iv 15,16

Ja vas izabrah iz svijeta da idete i rod donosite
i rod vaš da ostane, govori Gospodin.

Evandjelje Mt 21,33-43

Čitanje svetog Evandjelja po Mateju

U ono vrijeme: Reče Isus glavarima svećeničkim i starješinama narodnim: »Drugu prispodobu čujte! Bijaše neki domaćin koji posadi vinograd, ogradi ga ogradom, iskopa u njemu tijasak i podiže kulu pa ga iznajmi vinogradarima i otputova. Kad se približilo vrijeme plodova, posla svoje sluge vinogradarima da uzmu njegov urod. A vinogradari pograbe njegove sluge pa jednoga istukoše, drugog ubiše, a trećega kamenovaše. I opet posla druge sluge, više njih nego prije, ali oni i s njima postupiše jednako.

Naposljedku posla k njima sina svoga misleći: 'Poštovat će mog sina.' Ali kad vinogradari ugledaju sina, rekoše među sobom: 'Ovo je baštinik! Hajde da ga ubijemo i imat ćemo baštinu njegovu!' I pograbe ga, izbace iz vinograda i ubiju.

Kada dakle dođe gospodar vinograda, što će učiniti s tim vinogradarima?« Kažu mu: »Opake će nemilo pogubiti, a vinograd iznajmiti drugim vinogradarima što će mu davati urod u svoje vrijeme.« Kaže im Isus: »Zar nikada niste čitali u Pismima: Kamen što ga odbaciše graditelji postade kamen zaglavni. Gospodnje je to djelo – kakvo čudo u očima našim! Zato će se – kažem vam – oduzeti od vas kraljevstvo Božje i dat će se narodu koji donosi njegove plodove!«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	82	Pjevajte Gospodu
ili	137.1, 27	Svečanom blagdanu
Otpjevni psalam:	ŽV 10/2005	Vinograd Gospodnji
Prinosna:	XV	Oče primi žrtvu ovu
ili	229	Od Božje snage
Pričesna:	154	Žeđa duša moja
ili	273.1, 3, 4 i 10	Ja sam s vama
Završna:	167.5	O, Stvoritelju ljudi

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, nebeski nam Otac u svojoj neizmjernoj ljubavi daruje život svoga Sina, želeći da se svi ljudi spase i baštine vječni život. Uputimo mu, stoga, iskrene prošnje:

1. S neizmjernom pažnjom brineš o svojoj Crkvi. Daj da te ne iznevjeri okorjelošću srca, već ti poput dobrih vinogradara prinosi obilat rod, molimo te.
2. Svećenicima si povjerio brigu o svojim vjernima. Učini ih dobrim i plemenitim radnicima u svojim vinogradima kako bi obilovali plodovima za vječnost, molimo te.
3. Mnoge si ljude postavio za vladare naroda i država. Daj da ne slijede put opakih vinogradara, već u svemu osluškuju potrebe svojih naroda te pravedno i razborito vladaju, molimo te.
4. Ovih se dana sabiru plodovi zemlje i spremaju za nadolazeću zimu. Daj da nikada ne podcjenjujemo rad vrijednih radnika, već ih pravedno nagradimo za njihov trud, molimo te.
5. Naši su se dragi pokojni trudili za života biti dobri ljudi i činiti dobra djela. Iskaži im svoje milosrđe i primi ih za svoj nebeski stol, molimo te.

Nebeski Oče, hvala ti što ne odustaješ od nas ni kad se ponašamo poput opakih vinogradara. Daj da budemo pravedni i ponizni koji ne prisvajaju što im ne pripada, već se trudimo svakoga dana iznova pridonositi obilju plodova za vječnost.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Vinograd – drama sa sretnim završetkom

Vinograd u biblijskoj prapovijesti

Vinograd se u Bibliji prvi put spominje u jednom takoreći slatko-gorkom kontekstu. Nakon općega potopa u kojem je zahvaljujući pravednom Noi spašen ne samo ljudski rod, nego su spašene i sve životinjske vrste, Bog je sa svim živim bićima na zemlji sklopio savez u kojem je obećao da više nikada potop neće opustošiti zemlju (usp. *Post* 9,11). U tom ozračju posađen je i prvi vinograd, a to je učinio upravo pravedni Noa. Time se pripovijedanje o potopu zaključuje opisom novoga života na zemlji koju obrađuje Noa, novi praotac čitavoga čovječanstva. Kao što je Adama, prvoga čovjeka, Bog postavio u edenski vrt da ga obrađuje i čuva (*Post* 2,15), tako sada Noa obrađuje zemlju sadeći vinograd čiji se rod pretače u vino što »razvedruje srce čovječje« (*Ps* 104,5). Međutim, kao što je Adam sagriješio jedući plod sa stabla s kojega mu je Bog zabranio jesti, tako je i poštenu i vrijednu Noa pretjerao u konzumiranju ploda svoga vinograda. Umjesto da vino pije u mjeri koja dostaje za radost, on ga je pretvorio u uzrok žalosti. Opio se i pomračene svijesti legao gol nasred šatora. Jedan sin vidio ga je u takvu stanju i posljedica su poremećeni obiteljski odnosi najgore vrste. Na gotovo bizaran način priča o jedinom pravednom čovjeku svoga naraštaja završava tragično. Posljednji prizor iz biblijskoga opisa Noina života jest njegovo izricanje prokletstva nad jednim od trojice vlastitih sinova (*Post* 9,24-27).

Taj događaj na svoj način označio je ono što će vinograd značiti i u nastavku biblijske povijesti. S jedne strane vinograd je nasad u koji se ulaže puno brige i koji, kada je lijepo obrađen, oduševljava svojom ljepotom i plodovima, ali s druge strane taj isti vinograd, ako nema prave vinogradare ili ga zadese druge neprilike, postaje mjesto neispunjenih očekivanja i velikih razočaranja.

Prorok o vinogradu Božjem

U današnjem prvom čitanju prorok Izaija pjeva tužnu pjesmu upravo o jednom takvom vinogradu u koji je njegov gospodar uložio puno truda i ljubavi, a on, umjesto da mu je uzvratilo slatkim groždem izrodio je vinjagu. Umjesto pravoga grožđa od kojega se pravi dobro vino, vinograd je izrodio divlje, neugledne i kisele bobice od kojih nema nikakve koristi. Prorok Izaija koristi tu sliku da opiše odnos između Boga i njegova izabranoga naroda kakav je bio u njegovo vrijeme.

Kula koju je gospodar (Bog) sagradio usred svoga vinograda (izabrani narod) najvjerojatnije je slika jeruzalemskoga hrama. U kuli je tijesak koji bi slatko grožđe trebao pretvarati u rujno vino, kao što bi ljudi koji u hram dolaze moliti i prinostiti žrtve trebali biti živi primjer pravde i pravičnosti. Međutim, umjesto da hram bude »dom molitve za sve narode« (*Iz* 56,7) postao je mjesto na kojem licemjerni ljudi uzdižu na molitvu ruke koje su ogrezle u krvi i nepravdi (usp. *Iz* 1,10-20). Naravno, poruka proroka Izaije ne zaustavlja se samo na tim prijekorima. Njegove riječi nisu bez nade. Iako će vinograd koje ne rađa dobrim plodovima biti opustošen, to ipak ne znači da gospodar u potpunosti odustaje od svoga vinograda. On će i dalje u svoj vinograd slati proroke, a na kraju i samoga svoga sina, o čemu govori Isus u odlomku iz današnjega evanđelja.

Isus i čaša roda trsova

Isusova prisposoba o vinogradu bez sumnje je literarno povezana s istim motivom iz Knjige proroka Izaije. Sličan je i proročki prijekorni ton kojim se služe i Isus i Izaija kada govore o neispunjenim gospodarovim očekivanjima povezanim s njegovim vinogradom. Međutim, postoje i razlike u nekim važnim elementima.

Andrei Nikolayevich Mironov, *Prispodoba o zlim vinogradarima*, 2013.

Vinograd u Isusovoj prispodobu ne označava dom Izraelov, nego Kraljevstvo Božje. Kao i kod proroka Izaije, gospodar je posadio i ogradio vinograd te u njemu sagradio kulu i postavio tijesak, ali je nakon toga otputovao i brigu za vinograd povjerio vinogradarima koji će mu u svoje vrijeme dati urod. Vinograd je u Isusovoj prispodobu i rodio, ali unajmljeni vinogradari uskraćuju gospodaru ono što mu pripada od njegova uroda. Kasnije su se u tim vinogradarima prepoznali svećenički glavari i farizeji (*Mt 21,45*), koji su se smatrali vjerskim autoritetima svoga naroda.

Budući da je »spor na srdžbu« (*Izl 34,6*) gospodar u traženju onoga što mu pripada pokazuje gotovo naivnu vjeru da će opaki vinogradari na kraju postupiti kako treba. Ne jednom, nego dva puta slao je svoje sluge da uzmu urod koji mu pripada. Prvi put poslao je trojicu, ali su oni jednoga istukli, drugoga ubili, a trećega kamenovali. Isto su učinili i drugi put kada je gospodar poslao još više slugu da od vinogradara zatraže njegov urod. To je jasna aluzija na sudbinu koju su doživljavali proroci koje je Bog slao svom izabranom narodu.

Na kraju, dobrohotni gospodar šalje svoga sina misleći da će barem njega pošto-

vati. Međutim, čim su ga vidjeli, vinogradari su odlučili da ga ubiju i da tako imaju njegovu baštinu. To su i učinili, ali su u svojoj opakosti zaboravili da se baština može imati samo na jedan način – rođenjem od oca. Što god se stekne na drugi način to se ne može nazvati baštinom. I zato gospodar, kada je došao, nije s nasilničkim vinogradarima postupio kao s baštinicima, nego kao s kradljivcima i ubojicama, a svoj vinograd dao drugim vinogradarima koji će mu u svoje vrijeme davati rod.

Prema tome, gospodar se nije odrekao ni vinograda ni njegova roda. Povjerio ga je novom narodu koji donosi plodove Kraljevstva Božjega, a to je narod sastavljen od onih koji po krvi Božjega Sina postaju i njegovim subaštinicima. Naime, u noći kada je bio predan, Isus svojim učenicima u čaši vina daje za piće svoju krv i naviješta da od toga trenutka neće piti od roda trsova sve do dana kada će ga – novoga – zajedno s njima piti u Kraljevstvu svoga Oca (usp. *Mt 26,29*). Tako biblijska drama s vinogradom na kraju završava onako kako dolikuje onomu što vino i simbolizira, a to je ljubav koja se ostvaruje u potpunom predanju života i koja »nikada ne prestaje« (*1Kor 13,8*).

Domagoj Runje

ULAZNA PJESMA

Ako se, Gospodine,
grijeha budeš spominjao,
Gospodine, tko će opstati?
Al' u tebe je praštanje,
Bože Izraelov.
(Ps 130,3-4)

ZBORNA MOLITVA

Gospodine, nek nas tvoja
milost uvijek nadahnjuje i
prati te budemo sveudilj
usmjereni na dobro.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Primi, Gospodine,
molitve i prinose
svojih vjernika,
da po ovoj svetoj službi
prijedemo u nebesku slavu.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Osiromašije
mogućnici i gladuju,
a koji traže Gospodina
ne trpe oskudice.
(Ps 34,11)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine, ti nas hraniš
tijelom i krvlju svoga Sina:
daj da postanemo dionici
božanske naravi.
Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 25,6-10a

Gospodin će spremi gozbu svoju...

Čitanje Knjige proroka Izaije

Gospodin nad vojskama spremi će svim narodima na ovoj gori gozbu od pretiline, gozbu od izvrsna vina, od pretiline sočne, od vina staložena. Na ovoj gori on će raskinuti zastor što zastiraše sve narode, pokrivač koji sva plemena pokrivaše i uništiti će smrt zasnagda. I suzu će sa svakog lica Gospodin Bog otrti – sramotu će svog naroda na svojoj zemlji skinuti: tako Gospodin reče. I reći će se u onaj dan: »Gle, ovo je Bog naš, u njega se uzdismo, on nas je spasio; ovo je Gospodin u koga se uzdismo! Kličimo i veselimo se spasenju njegovu, jer ruka Gospodnja na ovoj gori počiva!«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 23,1-6

Pripjev: U Gospodnjem ću domu prebivati kroz dane mnoge.

Gospodin je pastir moj:

ni u čem ja ne oskudijevam;

na poljanama zelenim

on mi daje odmora.

Na vrutke me tihane vodi

i krijepi dušu moju.

Stazama pravim on me upravlja

radi imena svojega.

Pa da mi je i dolinom smrti proći,

zla se ne bojim jer si ti sa mnom.

Tvoj štap i palica tvoja

utjeha su meni.

Trpezu preda mnom prostireš

na oči dušmanima mojim.

Uljem mi glavu mažeš,

čša se moja prelijeva.

Dobrota i milost pratit će mene

sve dane života moga.

U Gospodnjem ću domu prebivati

kroz dane mnoge.

Drugo čitanje Fil 4,12-14.19-20

Sve mogu u Onome koji me jača!

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima

Braćo! Znam i oskudijevati, znam i obilovati! Na sve sam i na svašta navikao: i sit biti i gladovati, i obilovati i oskudijevati. Sve mogu u Onome koji me jača! Ipak, lijepo je od vas što sa mnom podijelite moju nevolju. A Bog moj ispunit će svaku vašu potrebu po

Rembrandt Harmenszoon van Rijn,
Nedostojni uzvanik, oko 1660.

bogatstvu svome, veličanstveno, u Kristu Isusu. Bogu pak, Ocu našem, slava u vijeke vjekova! Amen.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije Evanđelja usp. Ef 1,17-18

Otac Gospodina našega Isusa Krista prosvijetlio nam oči srca da upoznamo koje li nade u pozivu našem!

Evanđelje Mt 22,1-14

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme: Isus ponovno prozbori svećeničkim glavarama i starješinama naroda u prispodobama: »Kraljevstvo je nebesko kao kad neki kralj pripravi svadbu sinu svomu. Posla sluge da pozovu uzvanike na svadbu. No oni ne htjedoše doći. Opet posla druge sluge govoreći: 'Recite uzvanicima: Evo, objed sam ugotovio. Junci su moji i tovljenici poklani i sve pripravljeno. Dođite na svadbu!' Ali oni ne mareći odoše – jedan na svoju njivu, drugi za svojom trgovinom. Ostali uhvate njegove sluge, zlostave ih i ubiju. Nato se kralj razgnjevi, posla svoju vojsku i pogubi one ubojice, a grad im spali. Tada kaže slugama: 'Svadba je, evo, pripravljena, ali uzvanici ne bijahu dostojni. Pođite stoga na raskršća i koga god nađete, pozovite na svadbu!' Sluge iziđoše na putove i sabraše sve koje nađoše – i zle i dobre. I svadbena se dvorana napuni gostiju.«

Kad kralj uđe pogledati goste, spazi ondje čovjeka koji ne bijaše odjeven u svadbeno ruho. Kaže mu: 'Prijatelju, kako si ovamo ušao bez svadbenoga ruha?' A on zanijem. Tada kralj reče poslužiteljima: 'Svežite mu ruke i noge i bacite ga van u tamu, gdje će biti plač i škrgut zubi.' Doista, mnogo je zvanih, malo izabranih.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	227	O silni, jaki Bože
ili	219	Gospode Bože
Otpjevni psalam:	ŽV 10/2011	U Gospodnjem ću domu prebivati
Prinosna:	237	Mir svoj, o Bože
ili	232	Gospode, primi
Pričesna:	242	O sveta gozbo
ili	153	Dođie živomu vrelo
	244	Odzivam se, Isuse
Završna:	217	Bože, tvoj smo sveti narod

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, Bog Otac nas poziva da budemo dionici njegove slave u nebesima, stoga mu se s pouzdanjem utecimo i iskreno ga zamolimo:

1. Sve ljude pozivaš u zajedništvo na gozbu svoje ljubavi. Daj da tvoja Crkva po cijelome svijetu naviješta tvoju Riječ i svima otvara svoja vrata, molimo te.
2. Svećenike si posvetio da svojim riječima i djelima slave tvoju prisutnost među nama. Nadahnij ih i hrabri na njihovom putu kako ne bismo lutali pogrešnim stazama, molimo te.
3. Mnogi ljudi žive isprazno, nemajući vremena ni za tebe, ni za svoje bližnje. Podaj im uvidjeti prolaznost života i potakni ih na obraćenje dok još imaju vremena, molimo te.
4. Mnogi siromašni i ostavljeni žive u materijalnoj i duhovnoj oskudici. Daj da ih možemo primijetiti i svoja dobra nesebično podijeliti s njima, molimo te.
5. Tvojom smo milošću danas okupljeni oko ovog oltara. Hrani nas svojom Riječi i daj da se uvijek napajamo životnom snagom s tvoga izvora, molimo te.

Bože Oče, svjesni smo svoje grešnosti, ali te molimo oprostjenje da bismo rado-sna srca svi zajedno mogli sjesti za stol tvoje svete gozbe. Učini nas dostojnima gozbe tvoje ljubavi i čuvaj od svake napasti koja nas u tome priječi.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Živimo, s Bogom, u vremenu svadbe

Kruh i vino na našem stolu, kućnom, euharistijskom i svadbenom

Kako bismo razumjeli parabolu svadbe o kojoj Isus govori trebamo vidjeti na koji način su se Isusovi suvremenici navečer okupljali zajedno kako bi večerali. Što su doživljavali oko stola? Što su osjećali kada su se okupljali oko stola? Ili pak kako su se odnosili prema siromašnima? Vrata su uvijek trebala biti otvorena onima koji su trebali kruha. Kruh i vino su plodovi zemlje. U vinu i kruhu prisutna je energije zemlje, ali prisutna je i energije neba. U pšenici i grozdu su ucijepljeni kiša, vjetar, sunce, toplina. Čini se kako se u kruhu i vinu, koji su temeljni za naš život (ali i za slavlje svadbe i euharistije), kriju svi bitni elementi svemira. Kruh i vino su darovi. Kruh je nužan za život. Vino nije nužno za život, ali je nužno za radost, za slavlje, kako bi život bio potpun. Vino i kruh dolaze nam od zemlje, od stvorenja, koje se žrtvuje radi čovjeka. Stoga se kruh u prvoj zajednici nije rezao nego se lomio, iz poštovanja prema kruhu, jer se u njemu krio život. Isus je izabrao kruh kao znak njegove predanosti u potpunosti, njegovog darivanja do kraja. Kruh i vino su plodovi zemlje, ali nisu to sirovi plodovi. Na polju ne raste vino i kruh. Potreban je i rad čovjeka. U kruhu i vinu čovjek je vidio plod svojih ruku. To je bio rad čovjeka s obitelji. I čovjek i zemlja su sudjelovali u izradi vina i kruha. Za stolom se odgajalo za život u kojem se vidjelo kako ovisimo o Bogu te da svatko sudjeluje u slavlju. Može li i današnji svijet biti uspoređen sa slavljem, sa svadbom, gdje se svi grle? To je slika novoga svijeta koji Isus donosi i koji Isus predstavlja. O novome svijetu je govorio Izaija kako smo čuli u prvom čitanju. Bog će pripremiti za sve narode novu svadbu. Ne radi se o novom svijetu negdje drugdje, nego o svijetu koji smo pozvani graditi ovdje na zemlji.

Samo smo upravitelji, ne gospodari, dobara na zemlji

Isus je usporedio novi svijet, koji je ostvarenje Božjeg plana s ljudima, sa svadbom. Koje su karakteristike svadbenog slavlja? Radost, ples, pjesma, besplatnost, nitko nije gospodar, svi se trebaju osjećati pozvani. Samo je jedan gospodar. Opasnost je i kušnja misliti da smo gospodari onoga što nam je dano na upravljanje. Novi svijet je onaj u kojem se nitko ne osjeća gospodarom, nego se svi doživljavaju sinovima i kćerima Boga Oca. Svadba je mjesto susreta gdje svi blaguju u radosti. To nije mjesto gdje svatko jede za sebe, kao što čine životinje. Ljudi imaju potrebu za suživotom, a ne samo za hranom. Mi želimo živjeti s drugima. Želimo prijateljstvo. Svadba ne donosi razdor. Kada netko ne prihvati poziv na svadbu tada je to izvor brige i tada ostajemo zamišljeni što se to događa. Traži se objašnjenje kako to da netko ne želi doći. Slavlje je trenutak razgovara, trenutak u kojem dijelimo svoje snove i planove. Isus kao sliku novoga svijeta uzima upravo slavlje svade.

Sudjelovati na svadbi Gospodnjoj mijenja živote i poziva na promjenu razumijevanja sebe i svijeta

U paraboli se govori kako Gospodar potiče sluge da pozovu ljude na novo slavlje. No sluge su progonjene. Kako je to moguće? Očekivali bismo da je gužva na ulazu u svadbenu dvoranu. Ne prihvaćaju poziv jer znaju što to znači. Prihvatiti poziv na svadbu znači u potpunosti promijeniti pogled na vlastiti svijet. Ima osoba koje ne žele mijenjati vlastiti interes, posjed, ono što smatraju da posjeduju. Žele nastaviti sa starom logikom s kojom su živjeli. Kada se prihvati logika svadbe tada se mijenjaju međuljudski odnosi. Neki su čak i ubili sluge jer nisu željeli čuti ništa o novome svijetu, ne žele se mijenjati, siti su. Čovjek je stvoren za zajedništvo, za radost. Stoga oni koji žele nastaviti

Fra Semplice da Verona, Izbacivanje nedostojnog gosta, 1622.

živjeti starom logikom ne mogu biti sretni. Oni nisu bili niti svjesni da su izgubili priliku da budu sretni. Što čini kralj?

Ubija li kralj ili čovjek sam sebe?

»Nato se kralj razgnjevi, posla svoju vojsku i pogubi one ubojice, a grad im spali.« Ovo je redak koji je unio Matej u evanđelje. Kada ne bi bilo ovog retka priča bi bila puno logičnija. Kako objasniti ovaj redak, uništenje grada? Kada Matej piše evanđelje grad je već bio uništen. Što znači ova kazna grada? Isus je plakao nad gradom jer nisu htjeli prihvatiti njegovu ponudu, ponudu mira, harmonije. Isus je plakao jer kada su odbili njegovu ponudu oni su se okrenuli razaranju. Isus je volio taj grad, Jeruzalem. Uništenje grada se tumačilo kao kazna Božja. No, Bog ne kažnjava. Što se onda dogodilo da je grad uništen? Nije Bog uništio grad, nego su ljudi u gradu donosili odluke koje su dovele do uništenja. Ne kažnjava Bog čovjeka, nego grijeh kažnjava čovjeka. To je jezik koji pokazuje što se događa s nama kada ne slušamo Boga. Prijeti nam uništenje. Poruka može biti: tko ne prihvaća Božji poziv biti na svadbi, nego želi nastaviti živjeti starom logikom čini sebe odgovornim za svijet u kojem vlada nasilje, rat, rušenje.

Biti na svadbi znači obući novi mentalitet, okiti se »Božjim ružmarinom«

Parabola završava riječima: »I svadbena se dvorana napuni gostiju.« Ovo je poruka

nade napose onima koji su obeshrabreni. Dvorana će se ispuniti pozvanima. Parabola bi mogla ovdje stati, no nastavlja se jednom zgodom koja se čini kao ona koja sve može pokvariti. Je li dovoljno doći na svadbu ili se traži i logika ponašanja svojstvena svadbenom slavlju? Ovaj odlomak je isto nadodan u evanđelje jer ako je netko pozvan s ulice onda on nije znao da će ići na svadbu pa se nije moga tako niti obući. I odakle sada da je kralj prevrtljiv i kažnjava?! Prije velikodušan a sada kažnjava? Ovo nije nastavak prijašnje parabole, nego je nešto novo. Tema o kojoj govori evanđelist odnosi se na kršćane u Antiohiju. Govori o onima koji su postali kršćani, ali nisu promijenili način odnosa prema sebi, drugima, svijetu. Kada dođeš u svadbenu salu tada trebaš promijeniti i svoje ruho, drugačije se obući. Ako idem na euharistiju od mene se očekuje i promjena mentaliteta. Ako ne promijenimo svoje odijelo (i mentalitet) vraćamo se u stari svijet i biramo, ne logiku podjele, nego natjecanje, kupovinu, logiku koja traži samo vlastitu dobit i zbog toga plač i škrgut zubi. Tamo kamo ideš, ako tako razmišljaš, bit će pakao i plač, škrgut zubi. Svijet za koji je stvoren čovjek nije natjecanje jednih protiv drugih, nego svijet zajedništva i solidarnost, svijet svadbe, svijet euharistije.

Josip Bošnjaković

Dvadeset i deveta nedjelja kroz godinu 22. listopada 2023.

ULAZNA PJESMA

Zazivam te, Bože,
ti ćeš me uslišit:
prikloni mi uho
i čuj riječi moje.
Čuvaj me ko zjenicu oka,
sakrij me u sjenu krila svojih.
(Ps 17,6.8)

ZBORNA MOLITVA

Svemoguću vječnu Bože,
daj da ti uvijek budemo
odani i tvome Veličanstvu
služimo iskrena srca.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, obdari nas
milošću i očisti od grijeha,
da tvojim otajstvima
služimo u slobodi srca.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Oko je Gospodnje nad
onima koji ga se boje, nad
onima koji se uzdaju u
milost njegovu, da im od
smrti život spasi, da ih
nahrani u vrijeme gladi.
(Ps 33,18-19)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine,
i ovom nas službom
približi nebeskoj Crkvi.
Prati nas vremenitom
pomoći i uči vječnoj
mudrosti.
Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 45,1.4-6

Primih za desnicu Kira da pred njim oborim narode!

Čitanje Knjige proroka Izaije

Ovo govori Gospodin o Kiru, pomazaniku svome:

»Primih ga za desnicu da pred njim
oborim narode i raspašem bokove kraljevima,
da rastvorim pred njim vratnice,
da mu nijedna vrata ne budu zatvorena.

Radi sluge svog Jakova i Izraela, svog izabranika,
po imenu ja te pozvah, imenovah te premda me znao nisi.

Ja sam Gospodin i nema drugoga; osim mene Boga nema.

Iako me ne poznaš, naoružah te: nek se znade od istoka do zapada
da izvan mene sve je ništavilo: Ja sam Gospodin i nema drugoga!«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 96,1.3-5.7-10ac

Pripjev: Dajte Gospodinu slavu i silu!

Pjevajte Gospodinu pjesmu novu!

Pjevaj Gospodinu, sva zemljo!

Kazujte poganima njegovu slavu,

svim narodima čudesa njegova!

Velik je Gospodin, hvale predostojan,
strašniji od svih bogova!

Ništavni su svi bozi narodâ,

a Gospodin stvori nebesa!

Dajte Gospodinu, narodna plemena,

dajte Gospodinu slavu i silu!

Dajte Gospodinu slavu imena njegova!

Prinesite žrtvu i uđite u dvorove njegove!

Poklonite se Gospodinu

u sjaju svetosti njegove!

Strepi pred njim, sva zemljo!

Nek se govori među poganima:

»Gospodin kraljuje,
narodima pravedno upravlja.«

Drugo čitanje: 1Sol 1,1-5b

Spominjemo se vaše vjere, ljubavi i nade.

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla apostola Solunjanima

Pavao, Silvan i Timotej Crkvi Solunjanâ u Bogu Ocu i Gospodinu
Isusu Kristu. Milost vam i mir! Zahvaljujemo uvijek Bogu za sve
vas i bez prestanka vas se sjećamo u svojim molitvama spominjući

Tiziano Vecelli,
Carev novac, oko 1560. – 1568.

se vaše djelotvorne vjere, zauzete ljubavi i postojane nade u Gospodinu našem Isusu Kristu, pred Bogom i Ocem našim. Svjesni smo, braćo od Boga ljubljena, vašeg izabranja jer evanđelje naše nije k vama došlo samo u riječi nego i u snazi, u Duhu Svetome i mnogostrukoj punini. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije Evanđelja Fil 2,15d.16a

Svijetlite kao svjetlila u svijetu držeći riječ Života.

Evanđelje Mt 22,15-21

Podajte caru carevo, a Bogu Božje.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme:

Odoše farizeji i održaše vijeće kako da Isusa uhvate u riječi. Pošalju k njemu svoje učenike s herodovcima da ga upitaju: »Učitelju! Znamo da si istinit te po istini putu Božjem učiš i ne mariš tko je tko jer nisi pristran. Reci nam, dakle, što ti se čini: je li dopušteno dati porez caru ili nije?«

Znajući njihovu opakost, reče Isus: »Zašto me iskušavate, licemjeri? Pokažite mi porezni novac!« Pružiše mu denar.

On ih upita: »Čija je ovo slika i natpis?« Odgovore: »Carev.« Kaže im: »Podajte dakle caru carevo, a Bogu Božje.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	214	Molimo tebe
ili	226	Od sva se četiri vjetra
	704	Smilovao nam se Gospodin
Otpjevni psalam:	112	Dajte Gospodinu slavu i silu
Prinosna:	226. 2 i 3	Tisuću zrnaca
ili	XIV	Evo nas, Oče
Pričesna:	99 ili 719	Puna je zemlja
ili	248.1-2, 10-15	Zdravo Tijelo
	243	Sakramentu veličajnom
Završna:	836	Misija svetih

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, uctimo se nebeskom Ocu iskrenim prošnjama, moleći ga da nas uvijek i u svemu vodi putem svoje Istine:

1. Ljudi iz raznih krajeva svijeta čine jednu svetu katoličku Crkvu. Daj da u njoj neprestano njeguju zajedničku odgovornost i zauzetost za sveopću evangelizaciju, molimo te.
2. Tvoj je Sin bio nepristran i vodio se tvojom Istinom. Učini papu, biskupe i svećenike istinskim vršiteljima tvoga nauka u svakoj životnoj prilici, molimo te.
3. Mnogi svećenici, redovnici i redovnice služe najpotrebitijima u siromašnim krajevima svijeta. Blagoslovi njihovu požrtvornost i obdari ih zdravljem duše i tijela, molimo te.
4. Iako smo u mogućnosti povezati se s cijelim svijetom i dalje su mnogi krajevi odsječeni i narodi te ne mogu upoznati. Osposobi ljude za misionarski poziv te ih dovedi svima koji te još nisu upoznali, molimo te.
5. Često se nađemo u iskušenju priznati se kršćanima u društvu koje te ne priznaje. Ohrabri nas da se ne bojimo svjedočiti tvoju Riječ djelima i govorom, molimo te.

Nebeski Oče, usliši ove naše iskrene prošnje i daj da ti uvijek budemo zahvalni za dar tvoga Sina, u kojem si nam darovao primjer pravog i iskrenog predanja tvojoj svetoj volji.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Bogu Božje, caru carevo

Isus je ispričao prisposobu o kraljevstvu nebeskom koje naliči svadbi koju kralj priredi svome sinu. Mnogi su bili pozvani, ali se nisu odazvali. Svatko je imao neki svoj razlog. Kralj se razgnjevio i, budući da su mu pobili sluge, poslao je vojsku i pobio ih. Potom je s putova sabrao sve na koje su sluge naišli i napunio svadbenu dvoranu. Među gostima je našao i čovjeka bez svadbenoga ruha pa je i njega izbacio. Prisposoba završava riječima »Mnogo je zvanih, malo izabranih.« (Mt 22,14).

Tada su se farizeji dali na vijećanje. Slutili su da Isus o njima govori. I oni su kao članovi izabranog naroda pozvani, ali u Isusovim očima se nisu odazvali. To im je bilo previše. Isus je bio jasan i oštar. Na mjesto pozvanih će doći drugi. Farizeji se osjećaju odbačeno i dogovorili su se da Isusa uhvate u riječi. Ako bi ga uhvatili u riječi, mogli bi uvjeriti i druge da Isus nema pravo govoriti o kraljevstvu nebeskom i da su namisli onih koji su povjerovali da je Isus Krist, Mesija, neutemeljene.

Smislili su kako da ga uhvate u riječi. Poslali su svoje učenike zajedno s herodovcima s namještenim pitanjem o porezu caru. Herodovci koji se ovdje pojavljuju su povezani s Rimljanima. Dakle, s odnosima moći pa tako i s porezom. Njihova prisutnost pojačava mogućnost da Isus upadne u klopku. Pitanje glasi »je li dopušteno dati porez caru ili nije?« (Mt 22,17). Kaže li Isus da je dopušteno, mogao bi se svidjeti herodovcima i lako bi ga se moglo svrstati među one koji podržavaju Rimljane i njihovu vojnu i političku prisutnost u Izraelu. Time se, naravno ne bi mogao svidjeti svima ostalima koji jedva čekaju kako se riješiti Rimljana. Među njima je mnogo onih koji očekuju da ih Mesija oslobodi rimskoga jarma. Posebno treba voditi računa da među njima postoji i grupa zelota koji su radikalno zastupali odbijanje plaćanja poreza rimskome caru. Kaže li da

nije dopušteno dati porez caru, mogao bi se svidjeti upravo toj grupi koja Rimljane doživljava kao tlačitelje, ali time bi omrznuo herodovcima i, naravno, cijeloj političkoj i vladajućoj strukturi. Tako bi se izložio optužbi da radi protiv rimske vlasti. Pitanje je smišljeno tako da Isus upadne u klopku i da, što god da kaže, bude gubitnik. Ili će se odati kao rimski kolaborant ili kao zelotski simpatizer.

Samo pitanje je uvijeno u laskavi uvod. Isusa nazivaju učiteljem i laskaju mu da je istinit, da poučava Božjem putu i da nije pristran. Sve što mu laskanjem kažu žele poništiti smišljenom klopkom. Nadaju se pokazati da Isus nije učitelj, da ne govori po istini, da njegov poučavanje nije povezano s Božjim putom i nadasve da nije nepristran.

Isus je odmah prepoznao njihove namjere. Prozreo je opakost iza laskavih riječi. Nazvao ih je licemjerima. Jedno su govorili, a sasvim suprotno namjeravali. Ton u laskavim riječima je bio posve suprotan od opakosti njihovih namjera. Pita ih zašto ga iskušavaju. Pita, ali ne čeka odgovor. Daje im do znanja da ih je prozreo. Pred njegovim su očima raskrinkani. I to će odmah pokazati i svima ostalima. Traži od njih da mu pokažu porezni novac. Pružit će mu denar. Time će pokazati da su se već smjestili u strukture moći i da imaju svoje mjesto unutar rimske vladavine. On, za razliku od njih, nema uza se rimski novac. Oni imaju. Potom ih pita čija je slika i čiji je natpis na kovanici. Odgovorili su mu odmah da su i natpis i slika carevi. Isusov odgovor je posve jednostavan i toliko neočekivan da će ga i farizejski učenici i herodovci ostaviti i otići. »Podajte dakle caru carevo, a Bogu Božje.« (Mt 22,21). Porez treba platiti, ali time nije dotaknuto ljudsko srce. Božje očekivanje da ljudsko srce pripada njemu ne dira plaćanje poreza. Farizeji i herodovci se pokazuju kao više zainteresirani za Rim i porez, nego li za Boga i svoje srce.

No, vrijedi i obratno. Ukoliko bi car htio, osim zemlje i poreza, okupirati i ljudsko srce, onda bi bilo potrebno odbiti i porez. Porez ne dira ljudsko srce i ljudsko srce se ne smije dati novcu. Ono pripada Bogu.

Matej ovim kratkim tekstom pokazuje kako Isus nema ništa pobunjeničkoga protiv Rima. On nije zelot. Ne poziva svoje slušatelje na bojkot Rima. Ne buni narod. Ne nuka da se ne plaća porez. Uz to, Matej svojim čitateljima želi prenijeti kako je Isusu stalo do toga da se vrši Očeva volja čak i onda kada dođe do prijepora s državnim vlastima. U Isusovu će slučaju doći upravo do toga i Isus će svojim stavom pokazati kako nije spreman na bilo kakav kompromis samo da sačuva svoj život.

Oni koji su došli s pitanjem otišli su zadivljeni. Razlog je u tome što se Isusov stav sasvim poklapao sa stavom farizejskih rabina. I za njih je važno da valja poštivati rimske zakone čak i kada su nepravедni, ali ne i ako bi tražili da se ne poštuju Tora i zakoni ili ako bi zahtijevali nijekanje Boga. U tim bi se slučajevima trebalo opirati.

»Podajte dakle caru carevo, a Bogu Božje.« (Mt 22,21).

Kada se vjernici saberu oko stola Gospodnjega i slušaju ovaj odlomak Matejeva evanđelja, ne mogu izbjeći i pitanja koja se tiču njihova odnosa prema državi, porezu i Bogu. Neplaćanje poreza, pranje novca, netransparentnost u poslovanju nisu mimošli ni vjernike ni svećenike, ni poduzetnike

Tiziano Vecelli, *Porezni novčić*, 1515.

ni crkvene organizacije. Ova kratka Isusova rečenica je i svijetlo i oštrica mača koja je u stanju razlučiti što tko ima u svome džepu, komu ili čemu pripada čije srce i što tko govori. Licemjerstvo, opakost i novac u džepu često idu zajedno. Vrijedi i obratno: najčešće nalazimo kao su povezani istinoljubivost, oštromnost i prazan džep. O jednom ili o drugom odlučuje ljudsko srce. Kada ono pripada Bogu, porez se lako riješi. Kada je srce opako, nisu čisti odnosi ni s Bogom ni s porezom ni s drugim ljudima. Nedjeljna proslava susreta s Bogom je prigoda da se nejasni odnosi uvedu u svjetlo i da se srce potpuno prikloni Bogu.

Ante Vučković

Trideseta nedjelja kroz godinu

29. listopada 2023.

ULAZNA PJESMA

Neka se raduje srce onih
što traže Gospodina.
Tražite Gospodina
i njegovu snagu,
tražite svagda njegovo lice!
(Ps 105,3-4)

ZBORNA MOLITVA

Svemogući vječni Bože,
daj da rastemo u vjeri,
nadi i ljubavi:
da hoćemo što zapovijedaš i
postignemo što obećavaš.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine,
pogledaj darove
što ih prinosimo.
Daj da tako vršimo
ovu službu da bude
tebi na slavu.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Krist nas je ljubio
i predao sebe za nas
kao prinos i žrtvu Bogu
na ugodan miris.
(Ef 5,2)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine,
daj da tvoja otajstva
izvrše u nama što sadrže:
da doživimo u punoj
stvarnosti što sada
vršimo u znakovima.
Po Kristu.

Prvo čitanje Izl 22,20-26

Ako ucivilite udovicu i siročće, moj će se gnjev raspaliti protiv vas.

Čitanje Knjige Izlaska

Ovo govori Gospodin:

»Ne tlači pridošlicu niti mu nanosi nepravde,
jer ste i sami bili pridošlice u zemlji egipatskoj.

Ne cvilite udovice i siročćeta!

Ako ih ucviliš i oni zavape k meni,

sigurno ću njihove vapaje uslišati.

Moj će se gnjev raspaliti i mačem ću vas pogubiti.

Tako će vam žene ostati udovice, a djeca siročad.

Ako uzajmiš novca kome od moga naroda, siromahu koji je kod
tebe, ne postupaj prema njemu kao lihvar! Ne nameći mu kamata!

Uzmeš li svome susjedu ogrtač u zalag,
moraš mu ga vratiti prije zalaza sunca.

Ta to mu je jedini pokrivač

kojim omata svoje tijelo i u kojem može leći.

Ako k meni zavapi, uslišat ću ga jer sam ja milostiv!«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 18,2-4.47-51

Pripjev: Ljubim te, Gospodine, kreposti moja!

Ljubim te, Gospodine, kreposti moja!

Gospodine, hridino moja, utvrdo moja,
spase moj.

Bože moj, pećino moja kojoj se utječem,

štite moj, snago spasenja moga, tvrđavo moja!

Zazvat ću Gospodina, hvale predostojna,
i od dušmana bit ću izbavljen.

Živio Gospodin!

Blagoslovljena hridina moja!

Neka se uzvisi Bog, spasenje moje!

Umnožio si pobjede kralju svojemu,
pomazaniku svome milost iskazao.

Drugo čitanje 1Sol 1,5c-10

Od idola se obratiste da biste služili Bogu i iščekivali Sina njegovu.

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla apostola Solunjanima

Braćo: Znete kakvi smo poradi vas među vama bili. I vi postadoste
nasljedovatelji naši i Gospodinovi: sve u nevolji mnogoj prigrliste
Riječ s radošću Duha Svetoga tako da postadoste uzorom svim
vjernicima u Makedoniji i Ahaji. Od vas je doista ne samo riječ
Gospodnja odjeknula po Makedoniji i Ahaji nego se i vaša vjera u

Boga posvuda tako proširila te nije potrebno da o tome govorimo. Oni sami o nama pripovijedaju: kako dođo- smo k vama, kako se od idola obratiste k Bogu da biste služili Bogu živomu i istinskomu i iščekivali s nebesa Sina njegova koga uskrisi od mrtvih, Isusa koji nas izbavlja od gnjeva što dolazi.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije Evanđelja Iv 14,23

Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ pa će i Otac moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći.

Evanđelje Mt 22,34-40

Ljubi Gospodina, Boga svojega, i svoga bližnjega kao sebe samoga.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme:

Kad su farizeji čuli kako Isus ušutka saduceje, okupiše se, a jedan od njih, zakonoznanac, da ga iskuša, upita: »Učitelju, koja je zapovijed najveća u Zakonu?«

A on mu reče:

»Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svim umom svojim.

To je najveća i prva zapovijed.

Druga, ovoj slična:

Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.

O tim dvjema zapovijedima visi sav Zakon i Proroci.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	238	Dan Gospodnji
ili	85 ili 87	Neka se raduje srce
Otpjevni psalam:	Žv 11/2006	Ljubim te, Gospodine
Prinosna:	XVI	Nosimo dare
ili	325	Evo, Bože, kruha, vina
Pričesna:	186	Sva ljubavi mi, Isuse
ili	260	O da bude radost
	258	Dušo Kristova
Završna:	612	Kraljice svete krunice

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, Bog Otac nas u riječima svoga Sina poziva na iskazivanje ljubavi prema bližnjima hraneći se ljubavlju koju nam pruža, stoga mu se zahvalna srca utecimo:

1. Ljubeći svoga Stvoritelja, Crkva u poniznosti dostiže svetost. Daj da ju nikakve pošasti modernog doba ne smetu, već neumorno kroči putem Istine, molimo te.
2. Tvoj je Sin u dvije zapovijedi sažeo svu Istinu. Daj da pastiri svete Crkve, poput tvoga Sina, umiju hrabro naučavati tvoje riječi te tumačiti zakone i zapovijedi, molimo te.
3. Boga se ne ljubi samo nedjeljom na svetoj misi. Daj da na svaki dan gledamo kao na priliku za vršenje dobrih djela čime pokazujemo odanost i ljubav prema tebi, molimo te.
4. Pozivaš nas i na ljubav prema bližnjima. Daj da je pokazujemo dobrim djelima, podjednako kao i lijepim i blagim riječima, molimo te.
5. Naši su se pokojni trudili vršiti zapovijedi ljubavi. Ne spominji se njihovih grijeha, već ih po svojoj neizmjerne ljubavi nagradi vječnim mirom u svome kraljevstvu, molimo te.

Bože Oče, usadi u naša srca obilje svoje ljubavi da bismo ju mogli i znali pružiti našim bližnjima, te kroz nju tebi uvijek iskazivati slavu i zahvalnost što si nas stvorio na svoju sliku i darovao nam vječni život.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Trostruka ljubav, jedan korijen!

Ovih posljednjih nedjelja imamo dojam da se obruč oko Isusa sve više i više steže. Školovani ljudi različitih profila nastoje Isusa uhvatiti u riječima zbog kojih bi ga poslije optužili ili ga naveli da se prikloni njihovom taboru, što zapravo znači zarobiti Isusa vlastitim interesima. Isus prozire sve njihove zamke te unatoč njihovim tendencioznim pitanjima, odgovara jasno i glasno bez ikakva straha ili oklijevanja, obično više nego što su oni očekivali.

Sličnu situaciju imamo u današnjem evanđelju. Neki farizejski zakonoznanac, zajedno sa svojim prijateljima, pita Isusa o najvećoj zapovijedi u Zakonu. Svi su oni jako dobro znali zapovijedi jer su kao odrasli i odgovorni farizeji obdržavali šesto trinaest zapovijedi Mojsijevoga Zakona. Pitanje je bilo provokativno, jer je Isus trebao odabrati od tih zapovijedi onu najvažniju, te na taj način relativizirati preostale zapovijedi i doći u sukob s farizejima koji su svoju religioznu odanost prema Zakonu pokazivali u cjelovitom izvršavanju čitavog Zakona. Isus je prozreo njihovu zamku, ali ne izbjegava odgovoriti da je najvažnija zapovijed »zapovijed ljubavi«. Ta zapovijed ljubavi uključuje u sebi ljubav prema Bogu, te Isus citira tekst iz Ponovljenog zakona (usp. *Pnz* 6,4-5). Te su retke oni izgovarali kao svakodnevnu molitvu, a uključivali su u sebi vjeru u jednoga i jedinoga Boga Izraelovoga, što je ujedno i prva zapovijed Dekaloga. Čitavo šesto poglavlje Ponovljenoga zakona govori o toj prvoj zapovijedi, te kada Isus kaže da je najvažnija ljubav prema Bogu, također kaže da je samo jedan Bog: »Gospodin Bog naš, Gospodin je jedini!« (usp. *Pnz* 6,4). Toga jedinoga Boga Izraelac treba ljubiti čitavim svojim bićem: »srcem«, »dušom« i »snagom«, a Isus u tekstu Matejevoga evanđelja dodaje i »umom svojim«. Ljubav prema jedinoj Bogu ne izražava se samo nekakvim izvanjskim činima, kao što su svete radnje, obredi i žrtve, molitve ili pjesme, nego je

čitava čovjekova egzistencija uključena u tu ljubav, a na poseban način njegova nutrina, što se očituje u izrazima »srce«, »um«, »duša«, »snaga«. Te sposobnosti povezane su s čovjekovom egzistencijom, te se ljubav prema Bogu očituje osobito u svakidašnjem životu, jer čovjek ne ljubi, ne misli i ne osjeća samo u nedjelju, već mnogo više svakoga dana.

Isus zatim dodaje da je ovaj zapovijedi slična i druga zapovijed, a to je ljubav prema čovjeku, kada kaže: »Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.« (usp. *Mt* 22,39). Tu drugu zapovijed Isus uzima iz Levitskoga zakonika (usp. *Lev* 19,18). Spomenuti redak zaključuje odlomak koji govori o svetosti naroda u svakidašnjem životu (usp. *Lev* 19,1-18). Svetosti naroda kao uzor se postavlja Božja svetost: »... Sveti budite! Jer sam svet ja, Gospodin, Bog vaš!« (usp. *Lev* 19,1), a zatim slijede zapovijedi koje imaju očite literarne srodnosti sa zapovijedima Dekaloga. Isus, dakle, ponovno bira tekst Staroga zavjeta koji je usko povezan s Dekalogom, kao i u slučaju *Pnz* 6,4-5, te kao da želi reći da se zapovijed ljubavi prema Bogu i čovjeku na poseban način očituje ili raščlanjuje u zapovijedima Dekaloga. Nisu li zapovijedi Dekaloga upravo tako strukturirane da se prve tri zapovijedi odnose na Boga, a drugih su sedam u odnosu prema čovjeku. Stoga Isus i uzima taj redoslijed prisutan u Dekalogu, te ga u svom govoru primjenjuje na dvostruku ljubav: ljubav prema Bogu i ljubav prema čovjeku.

U ovoj drugoj Isusovoj zapovijedi zapravo su sadržane dvije kratke zapovijedi: »ljubi sebe«, »ljubi drugoga«; jer ljubav prema bližnjemu pretpostavlja ljubav prema samome sebi. Nitko doista ne može drugoga čovjeka ljubiti i poštivati, ako samoga sebe ne poštuje, ne cijeni i ne voli vlastiti život i sve ono što život donosi. Kratka Isusova teorija jest da čovjek čini drugome ono kako doživljava sebe i ljubi drugoga čovjeka onako kako voli sebe.

Niccolò di Pietro Gerini, *Milosrđe na djelu*, oko 1386.

Ipak, u svima nama postoji i nagon za samoodržanjem, kojim se svaki organizam bori za vlastiti opstanak. Tu borbu za vlastiti opstanak i samoodržanje možemo nazvati također i ljubav prema sebi i životu. Slijedeći tu misao, Isus zapravo govori da drugoga trebamo voljeti i za njega se zalagati onako kako se zalažemo za vlastiti život, po upisanom nagonu života u naše srce. Zar se to ne događa u krugu obitelji, kada otac i majka ne štite samo vlastiti život, nego im je jednako važan život njihove djece? U tom trenutku događa se ljubav koju Isus opisuje, ljubiti drugoga kao sebe samoga. No, ljubav se također očituje u roditeljskoj patnji, što također možemo pročitati s roditeljskog lica u trenutku kada dijete pati, a roditelj ne može pomoći. U tom se trenutku također događa ljubav prema drugome, čije posljedice osjećamo na vlastitom životu te trpimo i patimo patnje djeteta, kao naše vlastite patnje.

Što je zapravo Isus odgovorio farizejskom pismoznancu i njegovim prijateljima koji su ga došli iskušati? Oni su htjeli čuti najveću zapovijed u Zakonu, kako bi Isusa mogli uhvatiti u pristranosti, a Isus je u dvije kratke riječi protumačio čitav Zakon i Proroke te time opravdao titulu učitelja Zakona kojom se farizejski pismoznancu njemu u početku obratio. I ovom prilikom Isus je odgovorio puno više, nego što je pitanje zahtijevalo. Prema zahtjevu, trebao je imenovati samo najveću zapovijed, a on je protumačio da je smisao čitavog Zakona i Proroka u ljubavi prema Bogu, koja se očituje djelatnom u našim odnosima prema drugim ljudima s kojima živimo. Djelatna ljubav prema drugima ima svoj korijen u vlastitom samoočuvanju i samopoštovanju, koje se svakoga dana oplemenjuje i zalijeva bujicom božanske ljubavi što izvire iz srca nebeskog Oca.

Mladen Horvat

Služba časova

Služba časova, kao drevno i iskonsko bogoslužje Crkve, nakon dugih stoljeće može se slaviti s pukom. Bilo bi i važno i potrebno da se takvo bogoslužje sve više širi, jer je ono temeljna molitva Crkve, »kao neka nužna nadopuna« euharistije koja je vrhunac i izvorište svekolikog bogoslužja. Ovo se bogoslužje zgodno može uklopiti u mnoge duhovne susrete (duhovne obnove i vježbe, molitvene i ine susrete, molitvena bdjenja), u euharistijska klanjanja, a kod nekih pastoralnih susreta preko tjedna može (i treba) se slaviti umjesto mise koja nam koji put tek »popunjava« dnevni red naših susreta. Prava je šteta da se u tolikim molitvenim susretima različitih molitvenih zajednica i karizmatskih skupina forsiraju spontane molitve koje bi trebale biti nadahnute Duhom Svetim, dok se vrlo rijetko uzima Služba časova... Tako ostavljamo po strani i Božju riječ i drevnu tradiciju Crkve... Naime, prednost i posebna vrijednost Službe časova jest u tome da je u njima sadržana Božja riječ.

»Liturgijom časova izvršuje se i posvećenje čovjeka i čašćenje Boga. Njome se uspostavlja takva izmjena ili dijalog između Boga i ljudi da 'Bog govori svojem puku ... a puk sa svoje strane odgovara pjevanjem i molitvom Bogu'. Uistinu, sudionici liturgije časova mogu iz nje postići najplodonosnije posvećenje, osobito po spasonosnoj Božjoj riječi, koja u njoj ima važno mjesto. Naime, iz Svetoga pisma uzimaju se čitanja; pred Bogom se pjevaju Božje riječi, predane u psalmima; a prinose se i druge prošnje, molitve i pjesme, Bogom nadahnute. Dakle, ne samo kada se čita ono što je 'nama za pouku napisano' (*Rim* 15,4) nego i onda kad Crkva moli ili pjeva, u sudionika se hrani vjera, duše im se potiču k Bogu da mu iskažu duhovno bogoštovlje te obilnije prime njegovu milost.« (*Opća uredba Liturgije časova*, br. 14, str. XIII.)

U službi časova Boga slavimo živom Božjom riječju – nadahnutom Duhom Svetim. Sâm Bog nam u Službi časova daje riječi (psalme) kojima ćemo ga hvaliti! Molitva je časova drevno blago Crkve koje je danas prostrto svim vjernicima. Dobro ga je razborito, mudro i s mjerom koristiti.

Zvonko Pažin

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050
e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

CIJENA

26,00 €

Naručite novo izdanje

Božanskog časoslova za Božji puk

**isključivo na e-poštu:
narudzbe@hilp.hr**

Troškovi poštarine
nisu uračunati u cijenu.

**NOVO
IZDANJE!**

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 2 €. Inozemstvo: 4,23 €; 7,08 USD; 7,08 CAD; 8,46 AUD

Godišnja pretplata: 26 €. Inozemstvo: 55 €; 92 USD; 92 CAD; 110 AUD • BiH, SRB, MNE: 40 €

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994

model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994 – SWIFT: PBZGHR2X

Sva prava pridržana. Nijedan se dio liturgijsko-pastoralnog lista Živo vrelo ne smije umnožavati, fotokopirati, reproducirati ni prenositi u bilo kakvu obliku (elektronski, mehanički i sl.) bez prethodne pisane suglasnosti glavnog i odgovornog urednika.

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji